

Názory a postoje studentů středních škol k rozvodu manželství

Lucie Poláchová

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Lucie POLÁCHOVÁ

Osobní číslo: H09400

Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Názory a postoje studentů středních škol k rozvodu manželství

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti rodiny, rozvodu a masových médií.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MCMOMBS, Maxwell. Agenda setting: nastolování agendy: masová média a veřejné mínění. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-591-2.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

MEYROWITZ, Joshua. Všude a nikde: vliv elektronických médií na sociální chování. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0905-3.

MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. ISBN 978-80-86429-87-8.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Dítě a rozvod rodičů. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

4. května 2012

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně ...2.5.2012

.....*Polachová*.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Ve své bakalářské práci se zabývám názory a postoji studentů středních škol k rozvodu manželství.

V teoretické části se zaměřuji na rodinu jako instituci, její vývoj a charakteristiku, dále na manželství, rodičovské role a rozvod spojený s důsledky pro dítě. Následně popisuji období adolescence, jeho rysy a formování názorů a postojů v tomto období, přičemž se věnuji též ovlivňování a manipulaci spojené s masovými médii a jejich vlivem na člověka.

V praktické části zkoumám pomocí dotazníkového šetření konkrétní názory a postoje studentů I. a IV. ročníků středních škol města Hodonína k rozvodům a vlivu médií na rozvodovost, jejíž míra v současné společnosti stále narůstá.

Klíčová slova:

manželství, rodina, rozvod, adolescence, názor, postoj, ovlivňování a manipulace, masová média.

ABSTRACT

In my bachelor project I deal with the opinions and attitudes of secondary school students to the divorce of marriage.

In the theoretical section I focus on the family as an institution, its development and characterization as well as marriage, parental roles and the consequences for the child associated with the divorce. Then I describe the period of adolescence, its features together with the shaping of opinions and attitudes in this period and also focus on influencing and handling charges associated with the mass media and their influence on humans.

In the practical section using a survey I look into specific opinions and attitudes of the first and fourth grade students of the secondary schools in Hodonín to divorce and the impact of media on the divorce rate which is increasing in today's society.

Keywords:

marriage, family, divorce, adolescence, opinion, attitude, influence and manipulation, mass media.

Děkuji paní doktorce Vávrové za vedení mé bakalářské práce a všem, kteří mi věřili a věří.

Motto:

Manželství je jako věc, o kterou bychom měli pečovat. Pokud se porouchá, snaha o její opravu ještě může stát za to.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 INSTITUTE RODINY	12
1.1 DEFINICE RODINY	12
1.2 HISTORICKÝ POHLED NA VÝVOJ RODINY	12
1.2.1 Přechod rodiny od tradiční k postmoderní	13
1.3 RODINA JAKO PRIMÁRNÍ SOCIÁLNÍ SKUPINA	16
1.3.1 Nukleární rodina.....	17
1.4 RODINA A JEJÍ FUNKCE	18
1.4.1 Funkce rodiny.....	18
2 MANŽELSTVÍ A RODIČOVSKÁ ROLE	20
2.1 DEFINICE MANŽELSTVÍ.....	20
2.2 RODIČOVSKÁ ROLE.....	20
2.2.1 Role matky	21
2.2.2 Role otce.....	21
2.3 ROZVOD MANŽELSTVÍ	22
2.3.1 Příčiny rozvodů	24
2.4 DŮSLEDKY ROZVODU PRO DÍTĚ	25
3 OBDOBÍ ADOLESCENCE	28
3.1 CHARAKTERISTICKÉ ZMĚNY V OBDOBÍ ADOLESCENCE	28
3.2 FORMOVÁNÍ NÁZORŮ A POSTOJŮ V OBDOBÍ ADOLESCENCE	30
3.2.1 Funkce postojů	30
3.2.2 Základní znaky postojů	31
3.3 OVLIVŇOVÁNÍ A MANIPULACE	32
3.4 MASOVÁ MÉDIA A JEJICH VLIV NA ČLOVĚKA	33
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
4 PŘÍPRAVA VÝZKUMU	37
4.1 CÍL VÝZKUMU	37
4.2 DRUH VÝZKUMU	37
4.3 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	38
4.4 HYPOTÉZY.....	38
4.5 VÝZKUMNÝ VZOREK A ZPŮSOB VÝBĚRU	39
4.6 METODA VÝZKUMU.....	39
4.7 REALIZACE VÝZKUMU	40
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT	42
5.1 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	42
5.2 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	43
5.3 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	68
ZÁVĚR	69
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	70

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	72
SEZNAM TABULEK.....	73
SEZNAM GRAFŮ	74
SEZNAM PŘÍLOH.....	75

ÚVOD

Rozvody jsou v dnešní době velmi častým jevem, mohou probíhat různým způsobem a mohou zanechávat mnoho stop na jedincích, jichž se dotýkají. Vše je samozřejmě ovlivněno i dobou, ve které žijeme.

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila Názory a postoje studentů středních škol k rozvodu manželství.

Toto téma jsem si vybrala z toho důvodu, že mě zajímá, a i přes to, že bylo již mnohokrát popsáno, je stále aktuální, a i když se pozornost výzkumů začíná, podle mého názoru, stále více obracet na jiné typy soužití (na nesezdaná soužití, homosexuální partnerství či bezdětné páry), myslím, že by se na tradiční způsob partnerského žití, tedy na manželství, nemělo zapomínat. Taktéž bych chtěla touto prací poukázat na to, že lidé dnes často volí rozvod jako právě tu nejjednodušší možnost, jak neshody nebo nějaký vyvstalý problém řešit, aniž by se pokusili vše spolu ještě projednat a zkusit nalézt i jiné východisko. S tímto nesouhlasím a domnívám se, že pokud je to v silách manželského páru, měl by se zamyslet nad svým jednáním a měl by takovéto řešení nechat až jako jednu z posledních možností, jelikož rozvod s sebou přináší i spoustu negativních důsledků, pro manžele samotné, ale především pro jejich děti.

Má bakalářská práce je členěna na dva celky. V teoretické části se věnuji rodině, manželství, rozvodům, jejich příčinám a důsledkům pro dítě, období adolescence a utváření názorů a postojů v této vývojové etapě, dále pak masovým médiím spojených s manipulací a jejich vlivem na člověka.

V praktické části své práce, kterou jsem realizovala pomocí dotazníkového šetření, se zabývám názory a postoji studentů středních škol k rozvodu manželství, tím zda o rozvodové problematice někdy přemýšleli, co si o ní myslí, jestli vůbec považují rozvodovost za problém dnešní společnosti anebo ji naopak již pokládají za běžný jev, a také, jestli se jich osobně rozvod rodičů týkal, a zda je ovlivnil. Dále se zaměřuji na masová média, jakožto na prostředek, který, podle mne – svým soustavným působením a neustálým předkládáním zpráv o rozvodech nebo o někom rozvedeném – zapříčiňuje ovlivňování a utváření názorů a postojů lidí, tedy i názorů a postojů studentů, k rozvodu manželství. U daných studentů se pokouším zjistit, jestli právě média mohou mít, podle jejich mínění, vliv na rozvodovou problematiku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 INSTITUTE RODINY

V následující kapitole se budeme zabývat rodinou jako sociální institucí, jejímž hlavním účelem je vytvářet soukromý prostor pro reprodukci společnosti, oddělený od nepřehledného veřejného světa.

Rodina chrání své členy, nemění vnitřní uspořádání a změny ve svém okolí vyrovnává. Vývoj ani pokrok tím nebrzdí, ba naopak – svou stabilitou umožňuje dynamiku, protože brání společenský systém před chaosem a zhroucením.

Už i nejstarší spisy poukazovaly na to, že jakmile lidé přestávají plnit rodinné závazky, společnost ztrácí svou sílu. (Možný, 2008)

1.1 Definice rodiny

Rodinu můžeme definovat jako „*společenskou skupinu spojenou manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí.*“ (Hartl, Hartlová, 2010, s. 504)

Rodinu považujeme za nejstarší společenskou instituci, která plní funkci socializační, ekonomickou, reprodukční, relaxační a kulturní. Vytváří se v ní určitá emocionální atmosféra, formují se mezilidské vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Rodinu pokládáme také za určitou formu začlenění jedince do společnosti. (Průcha, Walterová, Mareš, 2009)

1.2 Historický pohled na vývoj rodiny

Asi půl milionu let před naším letopočtem existovala silná vazba heterosexuálních párů doprovázená kooperací na výchově dětí, která byla nutná zejména pro dlouhé období nedospělosti a závislosti u člověka (v porovnání s ostatními živočišnými druhy). Vznikaly tak počátky lidské párové rodiny.

V době přibližně kolem 8 000 let před naším letopočtem se ustavily složité příbuzenské systémy v kmenových společnostech. Předpokládá se, že v této době vzniklo také tabu incestu.

V údobí okolo 3 000 let před naším letopočtem se začaly rozvíjet první státy jako sociální organizace nad rodinnými sítěmi. Upadaly kmenové rodové systémy a byly nahrazeny panskými domácnostmi, kde vládli muži, kteří drželi ve svých rukou majetek domácnosti, do něhož příslušelo i služebnictvo a všichni v domě.

V 17. a 18. století našeho letopočtu přestala být domácnost současně místem zaměstnání, její obranu přebral stát nebo obec. Moc patriarchální hlavy domácnosti začala upadat, zároveň se vynořila nukleární rodina jako ideální typ soužití, kde muž rodinu ekonomicky a sociálně zabezpečil a žena obstarávala věci v domácnosti. Rodiče v tomto období již v menší míře sjednávali manželství svým dětem.

Doba od druhé poloviny 20. století se již vyznačuje, v bohatých průmyslových společnostech, různými rodinnými formami. Rozvodovost a opakovaná manželství vzrůstají, ženy pracují a mění se mužská i ženská sociální role. Roste též počet nesezdaných soužití před, po i místo manželství. Rovněž se vynořují singles jako významná sociální skupina a stav. (Collins in Možný, 2008)

1.2.1 Přejít rodiny od tradiční k postmoderní

Padesátými až osmdesátými léty 20. století jakoby skončilo zrání moderního věku. Poslední desetiletí minulého století už totiž usilovala o to, být novým mezníkem, což platí i pro rodinu.

V padesátých letech se rodina pokusila obnovit své ústřední postavení ve společnosti i svou pevnou strukturu a funkční uspořádanost, jež byla ve společnosti normou. Toto období označujeme jako dekádu rodiny.

V průběhu šedesátých let vstoupili do společnosti v západní Evropě a v USA mladí lidé narození po druhé světové válce, tedy v době, kdy vládla poválečná destabilizace. Tito lidé byli odhodlaní prosadit svůj systém hodnot a nepřehlížet mnohé rozpory, jak to činili jejich rodiče. Začala převládat představa o rozkvětu soudržné, dvougenerační rodiny, tedy manželského páru a dětí, kde se role muže a ženy vzájemně doplňovaly. Nicméně ve skutečnosti právě tímto obdobím začal trend snižování počtu dětí a zvyšování rozvodů. Dospívající děti v těchto rodinách tuto skutečnost vnímaly a odmítly ji jako pokryteckou. Mezitím prošla západní Evropou a USA vlna sociálních nepokojů a radikálních hnutí a tradiční rodina byla prohlášena jako ideologický a utlačující pojem, jenž nezastupuje realitu. Tato kritika vedla k tomu, že se instituce rodiny, jako doposud nejstabilnější hodnoty, změnila. (Možný, 2008)

Jedná se o změny, které byly patrné i v minulosti, ale právě v období druhé poloviny 20. století se zviditelnily. Jde o změny následující:

- v oblasti křesťanství měla rodina vždy výhradní pozici týkající se legitimního sexu, tato pozice ovšem upadla, když se obecně legitimizoval i sex před vstupem do manželského svazku; v poslední době je kladena i otázka nad výhradním právem jednoho z manželů na sex druhého manžela,
- od začátku sedmdesátých let 20. stol. prudce stoupl počet nemanželských dětí, takže se již nedalo hovořit o legitimizaci reprodukčního jednání a tedy ani o výhradním právu manželství na plození dětí; jednou z příčin tohoto jevu bylo zpřístupnění antikoncepce,
- tradiční rodina v minulosti přispívala ke stálosti společnosti také tím, že rodiče vybírali partnery svým potomkům na základě zachování společenského postavení rodiny a majetku, později si však tuto volbu osvojily jejich děti a začaly si partnery volit samy, což mělo za následek oslabení vlivu rodiny, co se týče původu a potencionálního postavení rodiny,
- dříve bylo manželství pojímáno křesťanstvím jako nezrušitelná instituce, která se pokládala za doživotní, jelikož její stálost garantovala náboženská víra a Bůh, coby nejvyšší autorita, ale jen do té doby, než začalo být manželství bráno jako smlouva, právní dohoda, jež se dá vypovědět kteroukoliv ze stran; záruka svazku tak začala slábnout a na její místo se dostala láska a sexuální přitažlivost, s čímž souvisel i počátek rozvodů a opakujících se manželství,
- dělba práce a vznikající instituce připravily rodinu o její tradiční funkce, kdy muži začali za prací chodívat mimo domov, čímž byla oslabena funkce produkční, poté škola přejala vzdělávání dětí a hromadné sdělovací prostředky převzaly socializaci k respektovaným hodnotám a správnému způsobu života; také nemocnice a sociální služby přebraly od rodiny péči o nemocné a potřebné; rodinu tak začal zahlcovat konzum a zábava a jediné, v čem zůstala nenahraditelná je zajištění citového bezpečí,
- došlo k setření rozdílů mezi muži a ženami po pracovní stránce, kdy žena už není považována za slabší ani hloupější; to způsobilo hromadný odchod žen z domácností za prací a kariérou (Možný, 2008),

- hlavním smyslem rodiny bylo plození a vychovávání dětí, kterých se dříve rodilo hodně, avšak s nástupem a dostupností antikoncepce začala ve vyspělejších zemích klesat porodnost, rodina s jedním dítětem se tedy postupně stala nejčastějším typem rodiny; vzrostl též počet párů, které se dobrovolně rozhodly nemít děti žádné,
- dnes můžeme také pozorovat, že rodiče již nejsou pro své děti jediným a závazným vzorem nebo dokonce autoritou,
- tradiční model rodiny složený z manželského páru a dětí je stále více nahrazován jiným typem domácností, od nesezdaných soužití přes bezdětné páry až po páry homosexuální (Možný, 2008),
- zvyšuje se rovněž počet osob žijících v jednočlenných domácnostech a počet matek – samoživitelek,
- zmenšující se rodina spolu s izolovaností rodin před vnější společností má za následek menší stabilitu, čímž se stávají citlivějšími na nejrůznější vnitřní otřesy; neexistující vnější ukotvení ve společenských vazbách vede k tomu, že jakékoliv konflikty nebo další problémy uvnitř rodiny ji vychylují z rovnováhy, což může vést až k jejímu rozvratu,
- ubývá chvil, kdy se schází celá rodina pohromadě s cílem sdělit si navzájem své zážitky, radosti i strasti a hledat řešení problémů; naopak přibývá rodin, v nichž se jednotliví členové pouze potkávají a nijak zvlášť mezi sebou nekomunikují,
- dochází k tzv. atomizaci života v rodině, kdy si manželé vytvářejí vedle společného rodinného života ještě další (vázaný na své záliby či na intimní život), a potomkům, kteří jsou tím pádem odkázáni sami na sebe, nezbyvá nic jiného, než také žít svůj vlastní život,
- v dnešní době je mnoho rodin soustředováno v nižších příjmových pásmech, řeší tedy finanční problémy půjčkami, často se zadluží, takže jim hrozí sociální vyloučení; důsledkem toho může být šikanování dětí ze sociálně slabých rodin nebo častější výskyt deviantního chování v těchto rodinách. (Kraus, 2008)

Jak vidíme, rodina se tedy změnila od tradiční, kde bylo její uspořádání široké a vícegenerační a kde autoritu zastával otec, přes moderní, v níž byla její struktura manželská a nukleární a kde autoritu zastávali již matka s otcem společně, až

po postmoderní, jejíž struktura je proměnlivá a kde autorita je individualizovaná a slabá. (Možný, 2008)

V postmoderní rodině nalézáme hodnotovou nespojitost mezi rodiči a dětmi, jež vyplývá z větší hodnotové závislosti dětí na masmédiích, nežli na rodičích, a nestabilitu v párovém životě odrážející se ve vzestupu rozvodovosti a nesezdaných soužití. (Shorter in Možný, 2008)

1.3 Rodina jako primární sociální skupina

„Rodina je dnes často neprávem považována za pouhý přežitek minulosti, nicméně stejně jako dříve i dnes představuje centrum životních zkušeností a školu životních strategií.“ (Benesch, 2001, s. 397)

Rodinu charakterizujeme jako *„intimní vztahový systém vyznačující se časoprostorovým ohraničením, jehož členové utvářejí svůj společný život především v privátním prostoru, z něhož jsou vyloučeny jiné osoby.“* (Schneewind in Řezáč, 1998, s. 192)

Rodinu si můžeme představit jako unikátní typ sociální skupiny, která poskytuje nenahraditelné klima a prostředí pro seberozvoj jedince. Vyznačuje se vysokou mírou intimity a vysokým utvářejícím účinkem. Platí pro ni všechny zákonitosti jako pro každou jinou malou sociální skupinu, tedy že život člověka je životem v sociálních skupinách, které zprostředkovávají vlivy ze širšího společenského prostředí, a že lidé v těchto skupinách jsou vzájemně propojeni relativně trvalými vztahy a uvědomují si tuto sounáležitost. Malá sociální skupina je též příznačná tím, že vzájemné vztahy mezi jejími členy jsou bezprostřední. Z hlediska socializace má zvláštní význam, jelikož ovlivnění skupinou je zásadní.

Základní význam pro člena rodiny má způsob života rodiny, který obsahuje modely, vzory chování a jednání a zároveň je i souhrnem interakcí, v nichž dochází k proměnám sociálních rysů osobnosti a jejich stabilizaci.

Nejvýznamněji se do rodinných interakcí promítají struktura rodinných vztahů, sebepojetí rodiny (včetně jejího vymezení vůči okolnímu sociálnímu prostředí), míra svébytnosti, autonomie a zároveň otevřenosti vůči vnějším kulturním vlivům a styl vedení a výchovy, které představují určité typy interakcí, jejichž účinek je závislý na míře intimity, klimatu rodiny, hodnotách, které působení regulují, na subjektivní významnosti a na aktuálních situačních vlivech. (Řezáč, 1998)

1.3.1 Nukleární rodina

Rodinu chápeme jako skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž členové jsou zodpovědní za výchovu svých potomků. (Giddens, 1999)

V podstatě ve všech společnostech můžeme narazit na typ rodiny, již označujeme jako nukleární rodinu, která se skládá z manželů a jejich vlastních nebo adoptovaných dětí obývajících společnou domácnost.

Jestliže žijí v jedné domácnosti společně se dvěma rodiči a jejich dětmi ještě další blízcí příbuzní, jako např. prarodiče, bratři nebo sestry, mluvíme o rozšířené rodině. (Giddens, 1999)

Můžeme si také všimnout, že sama nukleární rodina se vyvíjela. Prošla si třemi fázemi vývoje.

V první fázi (období od 16. do poloviny 17. století) převažovalo u této rodiny to, že žila v malých domácnostech, ale zároveň si udržovala těsné vazby se společností, i se svými příbuznými. Vztahy mezi členy rodiny byly citově chladnější, lidé o ně ani moc neusilovali. Sňatky sjednávali rodiče nebo jiní příbuzní, případně celá obec. Také intimní styk byl považován spíše jako nutnost k plození dětí. Rodina tedy byla otevřená, ale málo emotivní a často neměla dlouhého trvání, poněvadž mnohdy zanikla smrtí jednoho z manželů nebo brzkým odchodem dětí z domu. (Stone in Giddens, 1999)

Ve druhé fázi (polovina 17. až počátek 18. století) se nukleární rodina zřetelně ohraničila a i rodinné vztahy se nápadně odlišily od vztahů k druhým příbuzným nebo sousedům. Principy nukleární rodiny v této době sice vzešly z vyšších kruhů, netrvalo však dlouho, a záhy se rozšířily do celé společnosti. Stále více byl kladen důraz na mateřskou a rodičovskou lásku, avšak zároveň rostly i rozhodovací pravomoci otce.

Ve třetí fázi (počátek 18. až 19. století) se nukleární rodina a její rodinný život rozvinuly do té podoby, jak jej můžeme pozorovat u dnešní západní společnosti, kdy je rodina spjata úzkými citovými vazbami, je většinou uzavřená vůči okolí a zaměřuje se na výchovu dětí. Manželské svazky se uzavírají z vlastní vůle a vycházejí z lásky a sexuální přitažlivosti. Také kvůli odchodu za prací mimo domov přestala být rodina místem výroby materiálních statků a stala se tak místem jejich spotřeby. (Giddens, 1999)

1.4 Rodina a její funkce

Z hlediska průběhu socializace má podstatný význam, do jaké míry se rodině daří vypořádat s funkcemi, jež má plnit. Mluvíme tedy o rodině funkční, kdy všechny funkce jsou naplňovány přiměřeně; dysfunkční, kdy nejsou některé z funkcí dostatečně plněny, ale celkový život rodiny není zásadně ohrožen; a o rodině afunkční, zde již nejsou zvládnuty základní funkce. (Kraus, 2008)

„Přes všechny problémy a peripetie, kterými rodina ve svém historickém vývoji prošla, zůstává i na počátku nového tisíciletí nepostradatelnou a těžce nahraditelnou institucí i pro dospělého člověka, natož pro dítě. Je nezastupitelná při předávání hodnot z generace na generaci, funguje jako významný socializační činitel. Stojí na počátku rozvoje osobnosti a má možnost ho v rozhodující fázi ovlivňovat.“ (Kraus, 2008, s. 79)

1.4.1 Funkce rodiny

Na rodinu jsou v dnešní době a společnosti kladeny stále vyšší nároky a požadavky. Důsledkem toho je, že své funkce plní ne zcela dostatečně. Nicméně se stále jedná o funkce následující:

- a) biologicko-reprodukční funkce – ta má význam pro společnost jako celek i pro jedince, kteří rodinu tvoří. Pro svůj rozvoj potřebuje společnost stálou reprodukční základnu. I když se podstata této funkce nemění, je dnes dítě přesto ve většině vyspělých zemí vnímáno spíše jako překážka v kariérním růstu a vlastní seberealizaci obou rodičů a v rodinách s nízkými příjmy také jako luxus. Proto v poslední době sledujeme v těchto zemích úbytek dětí. (Kraus, 2008)

Význam této funkce pro samotného jedince potom spatřujeme v uspokojování jeho biologických a sexuálních potřeb i v zachování rodu každého jedince.

- b) Sociálně-ekonomická funkce – obsahuje řadu aspektů. Rodinu pojmáme jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Členové rodiny se zapojují do výrobní a nevýrobní sféry v rámci provádění určitého zaměstnání, ale rodina jako celek se především stává důležitým spotřebitelem, na němž je současný trh závislý. V rámci rodiny se realizují mnohá rozhodnutí, která se týkají využití materiálních a finančních prostředků, výdajů a investic. (Kraus, Poláčková, 2001)

Poruchy ekonomické funkce se projevují v materiálním nedostatku rodiny, což někdy bývá důsledkem nezaměstnanosti nebo zvyšujících se životních nákladů.

- c) Ochranná funkce – spočívá v zajišťování životních potřeb (biologických, hygienických, zdravotních) dětí i ostatních členů rodiny.
- d) Socializačně-výchovná funkce – rodinu pojmáme jako první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojit si základní návyky a způsoby chování, jež jsou dané společnosti vlastní. Nejdůležitější úlohou socializačního procesu je příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. Odpovědnost za výchovu je však rodiči čím dál více přesouvána na školu, přičemž se očekává, že profesionální přístup učitelů napraví chyby, kterých se rodiče dopustili.
- e) Relaxační, rekreační a zábavná funkce – činnosti tohoto typu se týkají všech členů rodiny, ale největší význam mají pro děti. Zda a jak plní rodina tuto funkci, se projevuje například v tom, do jaké míry spolu její členové tráví svůj volný čas a jakým zájmovým aktivitám se věnují.
- f) Emocionální funkce – považujeme ji za nejdůležitější a nezastupitelnou, protože žádná jiná instituce nedokáže vytvořit podobné a tolik nezbytné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty, jako právě rodina. (Kraus, 2008)

2 MANŽELSTVÍ A RODIČOVSKÁ ROLE

V následující kapitole se budeme věnovat manželství a rodičovské roli. Nejdříve si vymežíme pojem manželství, dále rodičovské role, kdy nás bude zajímat především role matky a otce a poté se dostaneme k rozvodu manželství a jeho dopadům na dítě.

2.1 Definice manželství

Manželství můžeme definovat jako zvykové právo nebo zákonem vymezené soužití muže a ženy, popřípadě několika partnerů. V naší kulturní tradici existuje ovšem jako jediná právní forma pouze svazek jednoho muže s jednou ženou, tedy monogamní manželství. (Hartl, Hartlová, 2010)

Je to trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem, jehož hlavním účelem je založení rodiny a řádná výchova dětí. Uzavírá se svobodným a plným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství učiněným před obecním úřadem pověřeným vést matriky, popřípadě úřadem, který plní jeho funkci, nebo před orgánem církve nebo náboženské společnosti, oprávněné k tomu zvláštním předpisem. Prohlášení činí veřejně a slavnostním způsobem za přítomnosti dvou svědků. (Plecitý, 2007)

2.2 Rodičovská role

Narozením dítěte se z manželství stává rodina a manželé vedle své dosavadní role musí přijímat i nové úkoly spojené právě s rolí rodičů. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Rodina jako celek dokáže svým příslušníkům uspokojovat jak hmotné, tak i emocionální a společenské potřeby, setkávají se v ní také dřívější zkušenosti s těmi nynějšími.

I když neprobíhá v rodině vždycky všechno ideálně, může se přesto harmonická osobnost nejlépe rozvíjet v harmonickém prostředí, které jí rodiče poskytnou. K nejpříznivější spolupráci dochází mezi členy rodiny při společné činnosti, která pomáhá při naplňování tradičních rodinných rolí.

Jasně vyjádření úkolů jednotlivých rolí zabezpečuje funkčnost rodiny a právě uplatnění rostoucích a jedinečných oprávnění k jejich odpovědnému plnění přináší všem členům citovou stálost, jistotu a bezpečí. Přestože se i v dobře fungujících rodinách vzájemné kontakty stále snižují (mj. pod vlivem médií), jsou harmonické vztahy v rodině pro děti velmi podstatné. (Čačka, 2000)

V naší kulturní oblasti má v péči o domácnost hlavní slovo matka a ostatní členové rodiny jsou vnímáni spíše jen jako pomocníci, přičemž otec zabezpečuje především materiální a finanční stránku rodiny; dítě (děti) se na převzetí svých budoucích rolí začínají teprve připravovat. (Repková in Čačka, 2000)

Je obecně známé, že ze strany rodičů k dítěti je důležitá jednota, láska, úcta a respekt. Respekt je též nutný i mezi rodiči navzájem, protože jím předávají svým potomkům vzorce chování, které jsou důležité pro jejich další fungování a vystupování ve společnosti i v životě.

2.2.1 Role matky

Matka v rodině zpravidla odpovídá za domácí práce a zabezpečuje emocionální, tělesnou i psychickou celistvost dětí. Její úkol spatřujeme v zachování skupiny i formování její pozitivní vnitřní atmosféry.

Plní tedy jednak praktické úkoly, ale vytváří také společenství vzájemné podpory a jistoty s důrazem na mezilidské vztahy a starostlivosti o druhé. (Čačka, 2000)

U matek nejvíce oceňujeme vlastnosti, jako jsou například srdečnost, ochota, výkonnost, vytrvalost a schopnost pomoci ve chvíli, kdy je to potřeba.

Matka má většinou především tu schopnost dítě přijmout, bez ohledu na to, jaké je. Poskytuje mu lásku, jistotu, ochranu a vedení, kdy mu předává zkušenosti a pomáhá orientovat se ve světě. Dovede s dítětem komunikovat a mluvit i o nepříjemných věcech nebo o obavách, které její potomek má. Je mu též vzorem a příkladem. (Špaňhelová, 2010)

Dítě si rovněž odnáší model ženské role do svého dalšího samostatného života. V případě, jde-li o dceru, odnáší si ho v tom smyslu, že se podle něj bude v budoucnu pravděpodobně chovat, a pokud jde o syna, sehraje matčin příklad určitou úlohu při výběru budoucí partnerky.

2.2.2 Role otce

Hlavním posláním otce je role živitele rodiny. Můžeme ho také považovat za vůdce, který je větší měrou orientován na dosahování cílů rodiny jako celé skupiny. Zároveň též garantuje i soudržnost vztahů, disciplínu, specifický styk s dětmi, včetně údržby zařízení domácnosti. (Repková in Čačka, 2000)

Po otci je požadováno, aby dobře zvládal zorganizovat rodinný život a aby byl poradcem i emocionální oporou všech členů. Výrazně též ovlivňuje sebevědomí každého rodinného příslušníka. (Kollárik in Čačka, 2000)

Jako vůdce a živitel se stará zejména o prospěch i užitek celé rodiny. Pomáhá matce při výchově dětí a může jí též napomáhat při domácích pracích. Zvláště ceněné jsou u něj vlastnosti jako odhodlanost, statečnost, upřímnost, rozvaha, přiměřená přisnost a kamarádkost.

Důležitá je také komunikace s dětmi, kdy jim dovede vysvětlit jiné věci než matka, spíše technického rázu.

Syn otce pozorně sleduje a napodobuje jeho chování, hlavně chování k ženám; také si ho často idealizuje, což v dospívání ustává, ale i přesto otec mnohostranně přispívá k synově zvyšující se samostatnosti a odpovědnosti. (Čačka, 2000)

Dcera očekává od otce nejen oporu, ale stává se také jejím vzorem pro výběr budoucího partnera. Zároveň jí poskytuje jakési zrcadlo, čímž jí umožňuje nacvičovat si na něm chování k mužům, respektive k partnerovi.

2.3 Rozvod manželství

Rozvodem rozumíme zrušení manželství rozhodnutím soudu, a to za života manželů. Zpravidla bývá výsledkem déletrvajících neshod a obvykle probíhá ve třech stádiích. V prvním stadiu se objevuje disharmonie mezi manželi, ti nejsou schopni nebo nechtějí řešit vzniklé spory oboustrannými kompromisy. V druhém stadiu nastupuje manželský rozvrat, který je většinou dlouhodobější, a který výrazně zasahuje do některé z rodinných funkcí, například do funkce výchovné, emoční či ekonomické. Ve třetím stadiu již dojde k rozvodu jako formálnímu a právnímu ukončení manželského svazku. Podle statistik jsou nejčastěji uváděnými důvody k rozvodu rozdílnost povah, názorů či zájmů, nevěra, různé závislosti, nezáměr o rodinu, problémy v sexuální oblasti, také neplodnost, nebo finanční potíže. (Hartl, Hartlová, 2009)

Soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití, přičemž bere v úvahu příčiny rozvratu manželství. (Plecitý, 2007)

Můžeme si všimnout, že od devadesátých let minulého století u nás přibývá rodin, které z důvodu zaneprázdněnosti nebo rozvodů plní právě onu nejdůležitější – emocionální – funkci jen s velkými obtížemi nebo ji neplní takřka vůbec. (Kraus, 2008)

Domnívám se, že často a z různých příčin se stává, že vztahy v rodině začnou váznout, něco není v pořádku, manželé si nerozumí nebo nechtějí rozumět. Mohou se pokusit vše ještě napravit, ale ne vždy je to možné a ne vždy se to nakonec podaří; mnohdy také volí rozvod jako jediné východisko, jelikož se nabízí jako ta nejjednodušší možnost, jak vzniklé problémy řešit.

Mnoho z nás, i těch mladých, v současnosti stále touží po manželství a rodině, ale nakonec se to asi polovině z nás nepodaří. Jedním z důvodů je i to, že se na to nepřipravujeme, žijeme dneškem a neumíme se dívat do budoucnosti. Máme vysoké nároky na kvalitu manželského (partnerského) vztahu, ale neumíme být k partnerovi tolerantní a vztah si udržet. Může to být dáno i tím, že si nevědomě přebíráme chování rodičů do vlastního vztahu. (Zeman, 2012)

Všechny právní úpravy vzniku manželství se pohybovaly mezi dvěma póly, kdy na jedné straně stály zákoníky, které jednou uzavřené manželství v zásadě pokládaly za nezrušitelné („dokud nás smrt nerozdělí“), a na straně druhé takové právní úpravy, jež považovaly rozchod manželů za věc osobní dohody a požadovaly jen registraci zániku manželství. Z manželství se tak stala „smlouva na dobu neurčitou“, kterou je možno jednostranně vypovědět. Manželství a rodiny se tak mohou opakovaně zakládat a ukončovat.

Mezi těmito póly existuje celá řada legislativ, jež pokládají manželství za určitých podmínek za zrušitelné. O těchto podmínkách rozhoduje soud, který má za úkol hájit zájem dětí a společnosti. Rozhodnutí o rozvodu může být učiněno až poté, co bude rozhodnuto o tom, komu budou děti svěřeny do péče a jak bude upraven styk s nimi pro druhého rodiče.

Mladí lidé si v dnešní době hledají partnera s vědomím, že je rozvodovost značně vysoká, s čímž ovšem dospívali už i jejich rodiče. Pravděpodobnost zániku manželství rozvodem u nás stoupá a rozvodů přibývá, i když vývoj posledních let napovídá, že tento růst vyčerpal svou dynamiku a situace se ustaluje na nové, ale vysoké hladině. (Možný, 2008)

Se sdělením o dlouhodobém a dramatickém nárůstu rozvodovosti musíme brát v úvahu především dvě skutečnosti, a sice že možnost zda manželství skončí rozvodem, je značně ovlivněna dobou, jež v průměru uplyne, než manželství ukončí jiný možný způsob, tedy

úmrtí jednoho z manželů. Totiž lidé v tradiční společnosti se méně rozváděli hlavně kvůli panující vysoké úmrtnosti, kdežto v nadcházející době se lidé začali dožívat vyššího věku, což s sebou přineslo i vzestup pravděpodobnosti konce manželství rozvodem. Druhá skutečnost ukazuje, že aby bylo možno manželství rozvést, je třeba ho nejprve uzavřít.

Ve společnostech, kde roste vysoký podíl celoživotně svobodných, žije méně lidí v manželském svazku, čímž je i počet rozvodů samozřejmě menší. Můžeme tedy říci, že strmý vzestup podílu celoživotně nesezdaných, žijících v neformálních svazcích, může předpovídat konec vzestupu rozvodů; což ale ovšem není záruka toho, že se tyto páry nebudou místo „rozvádět“, „rozcházet“.

Růst rozvodovosti ovšem představuje složitý fenomén, který je pevně zakořeněný ve společenském vývoji naší civilizace.

K nejvíce rozvodům dochází v manželství mezi třetím až pátým rokem. Potom tato pravděpodobnost klesá. Druhý (o něco slabší) vrchol nastává po deseti až dvanácti letech od svatby. Později většinou platí, že čím déle manželství trvá, tím je pravděpodobnější, že bude trvat i nadále.

Česká společnost se ve svém rozvodovém chování podobá chování, které je typické pro celou Evropu a v širším slova smyslu i pro celou západní civilizaci. (Možný, 2008)

V poslední době se Česká republika zařadila, co se rozvodovosti týče, mezi špičku Evropské unie, pohybujeme se mezi druhým, třetím a čtvrtým místem spolu se Švédskem, Belgií a Finskem – zde také asi polovina manželství končí rozvodem.

Manželé se často rozvádějí i z důvodu lehkovážnosti, kdy si vše předem pořádně nerozmyslí a poté berou v úvahu jen svůj vlastní prospěch, místo toho, aby se pokusili naučit své problémy řešit.

Někdy také postačí, když se čím dál tím více lidí z našeho okolí začne rozvádět, i v tomto případě může dojít k jakési „nákaze“, která může zapříčinit další rozpady manželství. (ceskatelevize.cz [online])

2.3.1 Příčiny rozvodů

Vezmeme-li v úvahu třeba Homansovu teorii sociální směny, zjistíme, že zkoumá především náklady a výnosy, na které bere jedinec ohled při udržení vztahu. Ony náklady a výnosy nezahrnují pouze ekonomické, ale také psychologické a sociální zisky a ztráty ze vztahu vyplývající. (Možný, 2008)

Mezi nejčastější příčiny rozvodů řadíme:

- spory a hádky – manželé se od sebe vzdálili, nemohou se dohodnout ani najít společnou řeč, objevuje se u nich nezájem jeden o druhého, jsou si navzájem lhostejní, netráví spolu čas. Tyto stavy rodičů se mohou projevit ve vzájemných sporech a vyústit v časté a opakující se hádky.
- Mlčení – často dochází k tomu, že se manželé uchýlí k tzv. tiché domácnosti kvůli něčemu, co se událo, pokud však tento stav přetrvává, konflikt může vyvrcholit do již neúnosné míry, následované rozvodem.
- Nestaráni se, neúčast – v domácnosti se jeden z rodičovské dvojice nestará o nic a druhý musí zastat v domácnosti vše, což vede k pocitům prázdnoty nebo neúspěchu. Trvá-li takováto situace dlouhodobě, může dojít k rozvodu. (Špaňhelová, 2010)
- Domácí násilí – je též příčinou k rozvodu, i když z manželství není pro oběť mnohdy snadné odejít, ať už z důvodu sebeobviňování se za vzniklou situaci, nebo strachem, co se stane dál. Formami domácího násilí je násilí fyzické, psychické, sexuální zneužívání, sociální izolace nebo ekonomická kontrola. Domácí násilí se ovšem nemusí týkat jen některého z manželů, tyrané může být i dítě.
- Nevěru – ta je jedním z dalších rozvodových důvodů. Rodiče mezi sebou poruší stav vzájemné důvěry, jež si vybuodovali. Podvedené straně nevěra přináší rozčarování, bolest, smutek a také vztek na podvádějícího partnera. (Špaňhelová, 2010)

2.4 Důsledky rozvodu pro dítě

Jen obtížně můžeme zhodnotit, zda u vysoké rozvodovosti převládají pozitiva nebo spíše negativa.

Dnešní tolerantní přístup ovšem poskytuje možnost ukončit nevyhovující vztah bez rizika společenského stigmatu. Na druhé straně ale rozpad manželství téměř vždy představuje emocionální zátěž spojenou s dalšími různými obtížemi. (Giddens, 1999)

Je nutno si také uvědomit, že i když se manželé rozvedou, rodiči i nadále zůstávají.

Dopad rozvodu na dítě odvozujeme z mnoha faktorů, jako jsou např. věk dítěte, jeho vlastnosti, vztahy mezi rodiči, to zda má dítě sourozence, jestli se schází s prarodiči či dalšími příbuznými.

Některé děti se s touto situací dokáží více či méně vyrovnat, jiné si však důsledky rozvodu nesou s sebou i do pozdějšího života.

„Rozvod (i rozchod) rodičů představuje pro dítě náročnou životní situaci, před kterou je nějakým způsobem postaveno a nezbyvá mu nic jiného než tuto skutečnost přijmout.“
(Špaňhelová, 2010, s. 9)

Reakce dítěte (dětí) na rozvod rodičů bývají různé. U mladších dětí se můžeme setkat například s nočními děsy, zadržáváním v řeči (CNS není poškozena), separační úzkostí, pomočováním v době, kdy se již dítě dovedlo obsloužit samo, dále se mohou objevit somatické příznaky (např. bolest břicha), jejichž vyšetření lékařem je ovšem negativní, dítě si může také vzniklou situaci klást za vinu, nemůže se soustředit na učení, což zapříčiňuje zhoršení školního prospěchu.

U starších dětí se setkáváme například se zvýšenou lhavostí nebo zamlklostí, lhostejností, nechutenstvím (zde existuje možnost, že bude směřovat až k mentální anorexii), drobnějšími krádežemi, někdy též se zhoršením vztahů s vrstevníky, dále se zvýšeným vzdorem a používáním vulgárních výrazů a nadávek, i směrem k rodičům, zvýšenou agresivitou k sobě i druhým, útky z domova, připoutáním se k partě nebo popřením celé situace, kdy tvrdí a chovají se, jakoby se nic nestalo. (Špaňhelová, 2010)

Děti různého věku prožívají rozvod rodičů různě. Je také rozdíl, zda se v rodině nachází jedináček anebo sourozenci.

U jedináčků se setkáváme se zklamáním, cítí se být raněni a prožívají větší osamělost a opuštěnost. Častokrát si neví rady se svými pocity, nevyznají se v nich a touží po nějaké „spřízněné duši“. Naopak sourozenci to mají o něco snazší v tom, že se mohou navzájem semknout a podporovat, je-li jejich vzájemný vztah harmonický.

Rozvod přináší dětem pocit ohrožení, napětí a úzkosti, mění se jím i jejich vztah k rodičům. Psychické reakce dětí na rozvod nebývají často zjevné. V každé vývojové etapě může dojít k výraznému ohrožení zdravého vývoje osobnosti dítěte. (Čačka, 2000)

U malých dětí (0 – 2 roky), jejichž rodiče se rozvedli, bývají dopady velice malé, tato situace je zasahuje nejméně a příznaky většinou brzy odezní. (Wallerstein in Čačka, 2000)

V předškolním věku může u dětí dojít k regresi v chování, poruchám chování, separační úzkosti nebo prudkým změnám nálad. Nejvíce těžce nesou tyto děti první rok po rozvodu rodičů.

Mladší školní věk s sebou přináší psychosomatické poruchy, dětské deprese, pocity ztráty, prudký hněv a zlost, pocity studu a viny, zhoršuje se též školní výkon a prospěch. Zkušenosti s rozvodem rodičů narušují ideální postoje i představy o rolích členů rodiny. Právě děti v tomto věku si nejnadhěji osvojují hlavně konfliktní formy partnerských interakcí rodičů, čímž přebírají jejich modely vztahů a chování, tedy i to, jak budou pravděpodobně sami v budoucnu řešit vzniklé neshody.

U dospívajících se objevuje nejistota, osamělost, deprese, pocit ztráty, bolesti a zklamání, pocit viny a selhání, delikvence, školní selhávání, užívání návykových látek, časté střídání sexuálních partnerů a strach z budoucnosti. Také v tomto období dochází k mezigeneračnímu přenosu komunikačních vzorců včetně těch při řešení manželských rozporů. (Wallerstein in Čačka, 2000)

3 OBDOBÍ ADOLESCENCE

V období adolescence (15 – 20 let), které řadíme do období dospívání, je dosahována plná reprodukční zralost, dokončován tělesný růst, dospívající rovněž získávají dovednosti, jež vyžadují sílu, hbitost i jemnou pohybovou koordinaci a také u nich významně pokračuje vývoj vnímání – zejména zrakového, které dosahuje svého vrcholu a které značně souvisí s abstraktním myšlením. Rychlý rozvoj pohybových, percepčních a dalších dovedností v sobě nese i rozšiřování zájmu o sport, četbu, hudbu, filmy a divadlo. Vytvíjí se také inteligence, kdy tento vývoj protíná celou dobu dospívání. Co se myšlení týče, dospívající se již nespokojí jen s jedním řešením problému, které se nabízí, nýbrž uvažují o možných alternativách řešení, které posuzují a hodnotí; srovnávají skutečnost s tím, co by mělo být, tedy s jistým ideálním stavem, z čehož potom vyplývá častá nespokojenost nebo zklamání. Přejít z dětství do dospělosti je bezprostřední, kdy doposud závislý jedinec začíná být přijímán jako dospělý a rovnoprávný člen. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

V adolescenci je taktéž dosažena plnoletost, která je chápána jednak jako právní charakteristika, ale také jako jeden ze sociálních mezníků dospělosti. (Vágnerová, 2000)

V současné době ovšem dochází ke zvyšujícím se nárokům na dospívající osobu ve všech směrech, čímž se oddaluje nástup plné dospělosti.

3.1 Charakteristické změny v období adolescence

Můžeme pozorovat, že v adolescenci si jedinci vytvářejí zvláštní znaky a osobitou subkulturu s rozdílným vyjadřováním, oblečením a vzezřením. Mění se též postavení jedince ve společnosti, kdy dochází k přechodu ze základní školy na učiliště nebo na střední školu a později i k s tím spojené volbě povolání.

Dospívání často doprovází emoční nestabilita, změny nálad, impulzivní jednání a nepředvídatelnost reakcí a postojů. Mnoho dospívajících stále více přemýšlí o svých vnitřních neshodách, mohou pociťovat nejistotu o současném a budoucím postavení a požadavcích, jež jsou na ně kladeny a jež se od nich očekávají, a často utíkají do svého vlastního citového světa nebo i do denního snění. U adolescentů se začínají objevovat častější a hlubší erotické vztahy a narůstá jejich četnost. Tyto vztahy vedou v ideálním případě k hluboké vázanosti, porozumění a oddanosti. Tato fáze je nazývána etapou zamilovanosti; za příznivých okolností vyústí do trvalého manželského svazku a založení rodiny, k čemuž dochází většinou na konci adolescence nebo na prahu období dospělosti.

Je to ovšem individuální, vše závisí na osobnosti dospívajících, na rodinných podmínkách i na celé společnosti, protože zátěž, kterou s sebou nese moderní život, kam můžeme zařadit i podněty přicházející z filmů a televize, pozměňuje celý cyklus navazování vztahů k vrstevníkům. Podle některých autorů se pozvolné navazování citových vztahů dospívajících vytrácí, mladí lidé si pod společenským tlakem osvojují předčasnou dospělost, začínají žít sexuálním životem bez citového a stabilního pouta, s čímž posléze vstupují i do dospělosti.

Zásadně se též mění jejich sebepojetí. Mladý člověk hledá v tomto období odpověď na řadu otázek - např.: kým jsem, jaký jsem, kam patřím, kam směřuji, jaké hodnoty jsou pro mě nejdůležitější, čímž dosahuje pocitu vlastní identity. Musí tedy poznat své schopnosti i meze, akceptovat svou individuálnost i s různými nedokonalostmi a omezeními. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

„Je-li jedinec v některé oblasti znevýhodněn, například funkčním nebo estetickým handicapem (omezením hybnosti, zručnosti, fyzické síly nebo tělesnou deformací), bude v této oblasti identity ohrožen zvýšenou nejistotou a z toho vyplývajícím rizikem negativního sebehodnocení, jež také bývá často sociálně posilováno.“ (Vágnerová, 2000, s. 256)

Tělesná odlišnost může vyvolávat obranné reakce a právě adolescent, který se v této oblasti nějakým způsobem liší od očekávané normy, prožívá takový nesoulad převážně jako nespravedlnost, zažívá pocity zklamání, úzkosti a napětí, případně vztek a agresi vůči předpokládanému viníkovi, někdy i proti sobě v situacích, kdy právě zevnějšek hraje určitou roli.

Tělesná identita bývá v některých případech nevyhovující také u jedinců, jejichž vzezření je sociálně prezentuje jako děti, přestože jimi již nejsou.

Zevnějšek se stal cílem i prostředkem, kdy se mladí lidé potřebují líbit druhým i sobě, aby se tím ubezpečili o své hodnotě. Vzhled je nástrojem k dosažení sociální akceptace a prestiže, a krása, kvůli které lidé v tomto věku dokáží vyvinout značné úsilí, aby jí dosáhli, je chápána jako úkol, jenž je potřeba splnit. (Vágnerová, 2000)

Předpokladem k ujasnění si svých osobnostních charakteristik i budoucí společenské role je kritický pohled dospívajících na sebe sama, což s sebou přináší i osobní těžkosti a krize. To je důvod k ustavičnému ujišťování se o své vlastní hodnotě. K identitě také neodmyslitelně řadíme i identitu sexuální a hodnotovou orientaci. Jedinec se tak jasně

odliší od druhých. S tímto pátráním po své jedinečnosti je spojená větší samostatnost, nezávislost na rodičích a společenské uplatnění.

Na jedné straně řadíme k období dospívání přání uvolnit se z přílišné závislosti na rodičích, a na druhé straně navazování rozrůzněnějších a významnějších vztahů k vrstevníkům stejného i opačného pohlaví, což patří mezi hlavní vývojové úkoly tohoto období. Proces osamostatňování a rozšiřování sociálních vztahů samozřejmě patří již k předcházejícím vývojovým stadiím, přesto se nyní stává zásadním a rozhodujícím pro uspokojivé převzetí pozdějších hlavních rolí, tedy rolí manželských a též rodičovských. Rodiče ovšem stále zůstávají zdrojem důležité emoční opory, na něž se dospívající obracejí o radu, teprve za rodiči následují přátelé a spolužáci, avšak i nadále si ponechávají základní hodnoty a morální postoje, které převzali ze své rodiny. Na druhé straně právě i tyto nové vztahy jim poskytují jistotu, kterou postupně začínají ztrácet odpoutáváním se od rodiny, a připravují je rovněž na trvalé emoční vztahy v dospělosti. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

3.2 Formování názorů a postojů v období adolescence

Názor můžeme popsat jako porozumění, pojetí reality, mínění, přesvědčení. Názor můžeme mít nebo ho projevit vůči nějaké věci nebo osobě. (Filipec, 2001)

Postojem rozumíme „sklon ustáleným způsobem reagovat na předměty, osoby, situace a na sebe sama. Postoje jsou součástí osobnosti, předurčující poznání, chápání, myšlení a cítění. Postoje se spolu s vědomostmi a dovednostmi získávají v průběhu života, především vzděláním a širšími sociálními vlivy, jako je veřejné mínění a sociální kontakty. Jsou relativně trvalé a obsahují složku kognitivní (poznávací), afektivní (citovou) a behaviorální (týkající se chování). Postoje lze měřit kvantitativně, a to pomocí škál, či analyzovat obsahově podle vztahu k hierarchii hodnot. Můžeme je dělit podle různých kritérií na citové a poznávací, kladné a záporné, verbální a neverbální, skryté a zjevné, silné a slabé, soudržné a nesoudržné, vědomé a nevědomé, individuální a skupinové a stále a proměnlivé.

Různí lidé zastávají postoje z různých příčin, přičemž jeden postoj může mít jeden i více důvodů.“ (Hartl, Hartlová, 2010, s. 431)

3.2.1 Funkce postojů

Funkce, kterým postoj slouží, mají vliv na soudržnost a odolnost vůči změně. Rozlišujeme pět funkcí, a to: instrumentální, což představuje dosažení prospěchu nebo vyhnutí se trestu;

kognitivní, tato funkce pomáhá vytvářet názory na svět; hodnotová, ta vyjadřuje hodnoty a odráží sebepojetí člověka; ego-obranná, jež chrání před úzkostí a ohrožením sebeúcty, a funkce sociálně-adjustační [adjustace – „vpravování se do nových životních situací“ (Hartl, Hartlová, 2010, s. 13)], která napomáhá pocitům sociální sounáležitosti. (Hartl, Hartlová, 2010)

Postoje získáváme v průběhu života při konfrontaci se sebou samým a s prostředím. (Fürst, 1997)

Postoje člověka vznikají jako důsledek předchozího vzájemného působení dvou či více faktorů a projevují se v chování a jednání člověka, čímž zpětně ovlivňují formování dalších vztahů jedince k prostředí. Mohou být vyjádřeny aktuálně, jsou tedy patrné v konkrétním jednání, nebo zůstávají skryté a vyjdou najevo např. až po vybídnutí, nebo samovolně v souvislosti s okolnostmi. Mohou se též projevovat v subjektivním objasňování poznávané skutečnosti, v prožívání i v jednání.

Postoje jsou výsledkem osvojování společenských pravidel a způsobů chování, jež daná společnost přijímá, tedy sociálního učení. Formují se jednak v řízených (výchovných) interakcích, ale také spontánním sociálním učením. K obecným vlastnostem postojů můžeme přiřadit výběrovost i tendenci k jejich neměnnosti. Ovlivňují veškeré stránky psychické činnosti. (Řezáč, 1998)

„Postoj je získaný hodnotící vztah člověka k objektům a jevům životního prostředí příznačný výběrovostí a také záměrností jednotlivých psychických procesů i osobnosti jako celku, projevuje se sklonem k určitému jednání.“ (Řezáč, 1998, s. 30 – 31)

3.2.2 Základní znaky postojů

K základním znakům postojů řadíme:

- strukturovanost – postoje jsou složeny ze tří složek, a to z kognitivní, citové a konativní (jednající), které se chovají vždycky jako celek, avšak projevují se v různém poměru, poněvadž záleží na typu jedince a na situaci,
- dynamiku – ta se projevuje v proměnlivosti poměru jednotlivých složek postojů (zda jsou v souladu nebo nějaká převládá), ve stabilitě či nestabilitě postojů, v intenzitě, v hloubce, jakou jsou postojem ovlivněny ony jednotlivé složky a v polaritě postojů, kdy můžeme každý postoj vyjádřit na škále dvou protikladných pólů. (Řezáč, 1998)

Postoje se vztahují k nějakému konkrétnímu objektu a odrážejí jeho kvalitu vzhledem k systému hodnot jedince. Jsou vlastností osobnosti, vždy korespondují s celkovou zaměřeností osoby a jsou naučené – jsou výsledkem sociálního učení. Postoje nemusí být vždy jen důsledkem určité zkušenosti s objektem, mohou být též výsledkem zkušenosti zprostředkované, v takovém případě se postoje utvářejí jako zevšeobecnění předcházející zkušenosti.

Za zdroje postojů považujeme specifické prožitky, sociální komunikaci (zde můžou být důsledkem přebírání názorů a mínění), modely (jsou ovlivněny nápodobou a identifikací) a institucionální a skupinové činitele (ty působí na jedincovy normy a hodnotové systémy).

Postoje se utváří pod vlivem sociální zkušenosti a podstatně ovlivňují chování a jednání člověka. Obvykle jsme si vědomi toho, že zaujímáme jistý postoj, často ovšem zpětně nejsme schopni vystihnout příčiny této zaujatosti; postoje tedy můžeme také rozdělit na zdůvodněné a nezdůvodněné. (Řezáč, 1998)

3.3 Ovlivňování a manipulace

Ovlivňování charakterizujeme jako působení na osoby nebo jevy se snahou vyvolat určitou změnu. (Hartl, Hartlová, 2010)

„Manipulací označujeme soustavné ovlivňování a usměrňování jedince, skupiny nebo i celé populace sledující určitý cíl.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 146)

Manipulací rozumíme nesouměrné působení, kdy jedna strana zneužívá ve vzájemném kontaktu stranu druhou. Jde o způsob ovlivňování jiných osob, kdy se tyto osoby (respektive jejich chování a počínání) dostávají do role prostředku k dosažení osobních cílů manipulátora, chovají se a jednají tedy tak, jak se to hodí někomu jinému. I když nemusí pokaždé jít o jednání, které by bylo v rozporu s motivy manipulovaného jedince, a i když nemusí dojít k věcnému poškození tohoto jedince, stále je však pomocí manipulace způsobována újma jeho osobnostního vývoje. Poškozuje člověka zejména tím, že narušuje, zpomaluje nebo znemožňuje jeho nezávislost, v čemž právě spočívá nejzávažnější důsledek manipulace. (Řezáč, 1998)

Rozdíl mezi ovlivňováním a manipulací tkví v tom, že pojem ovlivňování je obecnější. Manipulaci pokládáme za osobité ovlivňování lišící se především následujícími znaky:

- manipulativní počínání je motivováno vlastním prospěchem manipulátora,

- cíle manipulování jsou tajeny a manipulativní počínání je zastíráno, manipulátor se vydává za nesobeckého rádce či vůdce nebo nezájatého zprostředkovatele informací. (Řezáč, 1998)

Manipulace je ovlivňováním nežádoucím, nepatřičným a škodlivým a nezáleží na tom, jaké byly prvotní cíle nebo záměry. Většinou se jedná o činnost záměrnou a vědomou, avšak může se stát, že se manipulativních postupů někdo dopustí nezáměrně, k čemuž dochází například tehdy, když je člověk sám produktem manipulace někoho jiného nebo se může u něj manipulativní chování projevovat jako zvyk, v tomto případě spíše jako zlozvyk.

Manipulativní ovlivňování můžeme považovat za ne zrovna „čestnou hru“, i když v některých případech může upoutávat obě strany (manipulátora i manipulovaného), které se při ní dobře baví. Manipulátor totiž mnohdy navozuje přitažlivé formy působení, jejichž manipulativní složky nemusejí být z onoho působení zřejmé.

Je tedy potřeba, abychom si všímali, zda jde zejména o poskytování informací nebo zda se jedná o sklon informovat právě „určitým způsobem“, dále také, pro koho jsou daná sdělení prospěšná (pro manipulátora nebo příjemce) anebo jestli se jedná opravdu jen o poskytnutí informací či o ovlivnění názorů a postojů. (Řezáč, 1998)

3.4 Masová média a jejich vliv na člověka

Pod pojmem masová média, též masmédia či hromadné sdělovací prostředky, rozumíme tisk, rozhlas, televizi, internet, film a informační agentury. Všechny tyto prostředky mohou v jednom momentu ovlivňovat velké množství lidí, mají mimořádný vliv na jejich chování a myšlení.

Můžeme je rozdělit na optické, akustické (zvukové), audiovizuální (sluchové a zrakové) a jejich kombinace.

Mohou mít různé využití – od vzdělávání a informování, přes reklamu, zprostředkování zábavy a přesvědčování, až po politické cíle. Podle nebehaviorismu (směr, který říká, že reakce nebo chování je funkcí podnětové situace) slouží k manipulaci s jedincem a společností. (Hartl, Hartlová, 2010)

Jedním z důvodů, proč jsem se ve své práci zaměřila i na masová média, byl citát, který na mě zapůsobil, a jenž jsem si spojila s touto problematikou: „*Žijeme ve společnosti, kde je smysl některých hodnot drcen. Hodnoty jako čas, práce nebo rodina musíme znovu*

a znovu poměřovat. Společnost se mění tak rychle, že není možné uchovat stále stejné bytosti, gesta, předměty, historii nebo sám život... Pokud nebudeme schopni navrátit světu, který nás obklopuje, smysl, skončíme opět pod nadvládou věcí a našich pudů.“ (Cyrulnik in Auger, Boucharlat, 2005, s. 16)

Mnoho znalostí a informací o veřejných věcech, kterými disponuje každý z nás, jsme získali ze sdělovacích prostředků. Většina témat a problémů přitahujících naši pozornost nevznikla skrze přímou osobní zkušenost.

Média nás denně upozorňují na nejnovější události a změny. Ale tyto novinové a televizní zprávy, dokonce i zestručněné strany bulvárního tisku nebo internetových stránek, toho dělají mnohem více. Editoři a vedoucí zpravodajství denně vybírají a zveřejňují události, čímž směřují naši pozornost a tím ovlivňují, která témata vnímáme jako nejvíce důležitá.

Novinová sdělení nám dokáží napovědět, svým obsahem, délkou, nebo velikostí nadpisu, které z témat je nejdůležitější. Pro tato novinová, ale i jiná zpravodajská média platí, že pokud se některé téma den po dni opakuje, jedná se o informaci nejdůležitější. Po určité době tak začneme považovat za nejdůležitější právě tato sdělení, protože je na ně kladen největší důraz. O zájem veřejnosti soupeří mnoho témat, ale jen málo z nich se stane úspěšnými, média totiž podstatným způsobem ovlivňují, která to budou. (McCombs, 2009)

Můžeme si položit otázku, proč mají média takovou moc. Při hledání odpovědi se musíme vrátit do minulosti a podívat se, jak si lidé vysvětlovali různé věci a kdo měl moc něco ovlivňovat. V předmoderní době, tedy ve středověku, to byl Bůh, který sídlil na nebesích, žádal si víru a zprostředkující institucí mu byla církev. Postupem času, v moderní době (v novověku), získal vedoucí postavení rozum, který si vyžadoval vědu a zprostředkujícími institucemi mu byly škola a stát. A posléze, v postmoderní době, tedy zhruba od poloviny 20. století do dnes, se tímto „božstvem“, ke kterému se vztahuje především společnost západu, stalo veřejné mínění, jež požaduje zábavu, a jejíž zprostředkující institucí se stala média.

Jak média zneužívají svého dominantního postavení? To je další otázka, na kterou můžeme hledat odpověď. Je to například z toho důvodu, že se jim všeobecně příliš důvěřuje, věnujeme jim spoustu času a často si ani neuvědomujeme, že nám mnohokrát poskytují jen dílčí, mnohdy neověřené či zkreslené informace. (Zajíc, 2011)

Elektronická masová média změnila působení času a prostoru na sociální interakci, která se dříve vyskytovala jedině v situaci přímého fyzického kontaktu. Jedním z důvodů, proč se

to děje, je právě lidská schopnost velmi rychle se přizpůsobit novým situacím. Informační forma elektronických médií tedy mění naše vnímání lidí a světa. Prostřednictvím těchto médií se přenáší široké spektrum chování. Sdílení informačního prostředí vede ke vzniku obecného vědomí, že máme více možností volby. Vztahy od nepaměti vznikaly na základě krátkých setkání a sdílení povrchních zkušeností, nově ale naše sociální seskupování spočívá v tom, že tyto povrchní a náhodné vzorce sdílení zkušeností mají relativně větší sociální vliv. Jednou z překážek trvání dlouholetých partnerských a manželských vztahů je pocit, že existuje mnoho dalších lidí, s nimiž toho máme tolik společného. Láska tedy nemá, v tomto případě, naději trvat věčně, jelikož se mohou tito lidé stát potenciálními uchazeči o naši lásku. Mediální vazby soutěží s rodinou, církví, školou a komunitou. Média vyvářejí nové společenství a většina lidí sdílí značnou část jejich obsahů.

Co se televize týče, působí na nás skrze ni emoce a pocity. (Meyrowitz, 2006)

„Televize – nikdo za ni nezodpovídá, často je špatná, ale téměř každý jí věnuje pozornost a dívá se na ni jako na základ společné zkušenosti a zdroj námětů konverzace.“
(Meyrowitz, 2006, s. 125)

Televize je nejen důsledkem společenského stavu, kde dochází k rozpadům mnoha rodin, k rozkolísání morálních hodnot, předčasnému rodičovství, poklesu kázně ve školách, korupci ve veřejném životě, ale jsou to právě televizní programy, které k tomuto stavu přispívají. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PŘÍPRAVA VÝZKUMU

V této kapitole vymezím hlavní a dílčí cíl mého výzkumu, stanovím druh výzkumu, výzkumný problém, k němuž zformuluji hypotézy, dále specifikuji výzkumný vzorek a způsob jeho výběru. Poté popíši metodu výzkumu, kterou jsem si zvolila, a také postup při realizaci výzkumu.

4.1 Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu je zjistit, jaké názory a postoje zaujímají studenti středních škol k rozvodu manželství.

Dílčím cílem mého výzkumu je zjistit, zda mohou média, podle studentů středních škol, ovlivňovat formování názorů a postojů lidí k rozvodu manželství.

4.2 Druh výzkumu

Pro svůj výzkum jsem si zvolila kvantitativně orientovaný výzkum.

„Klasické pedagogické výzkumy vycházejí většinou z pozitivistického paradigmatu, jež bývají často označovány jako vědecké výzkumy nebo jako výzkumy kvantitativně orientované. Vycházejí z přesvědčení, že existuje jedna objektivní realita, která není závislá na našich citech nebo přesvědčení.“ (Chráska, 2007, s. 9)

Tento výzkum můžeme definovat jako záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají (ověřují, verifikují a testují) hypotézy o vztazích mezi jevy.

Ve výzkumu řešíme jeden, nebo více, zpravidla spolu souvisejících, problémů. Toto řešení potom představuje řadu vzájemně propojených a na sobě závislých kroků a činností. Jednotlivé výzkumy se mohou lišit posloupností jednotlivých realizovaných činností, ale základní schéma postupu bývá následující:

- stanovení problému,
- formulace hypotézy,
- testování (verifikace, ověřování) hypotézy,
- vyvození závěrů a jejich prezentace. (Chráska, 2007)

V kvantitativním výzkumu pracujeme s číselnými údaji, zjišťujeme množství, rozsah nebo frekvenci výskytu jevů. Zjištěné číselné údaje posléze matematicky zpracováváme. Tento výzkum je precizní a jednoznačně vyjádřitelný v číslech, neboť si udržujeme odstup od zkoumaných jevů, čímž je zabezpečena nestrannost.

Hlavním výzkumníkovým cílem je třídění a vysvětlení příčin existence nebo změn jevů. Tyto přesné údaje nám umožňují vyjadřování předpovědí o jevech.

V kvantitativním výzkumu se musíme snažit vybírat zkoumané osoby tak, aby co nejlépe reprezentovaly jistou populaci (v případě mé práce studenty středních škol). Nejoptimálnější výběr je náhodný, jelikož odpovídá potřebám matematické teorie pravděpodobnosti. Když jsou zkoumané osoby dobře vybrány, můžeme tyto výsledky zevšeobecnit. (Gavora, 2000)

4.3 Výzkumný problém

Výzkumný problém jsem zformulovala do výzkumných otázek:

1. Jaký je rozdíl mezi úvahami studentů středních škol s rozvedenými rodiči a studentů s nerozvedenými rodiči o jejich vlastní budoucnosti po stránce rodinného stavu?
2. Jaký je rozdíl mezi studenty I. a IV. ročníků středních škol v jejich vnímání opakovaných rozvodů?
3. Jaký je rozdíl mezi studenty středních škol s rozvedenými rodiči a studenty s nerozvedenými rodiči v jejich vnímání opakovaných rozvodů?
4. Mohou média ovlivňovat, podle studentů I. a IV. ročníků středních škol, názory a postoje lidí k rozvodu manželství?

4.4 Hypotézy

K prvním třem výzkumným otázkám jsem si stanovila následující hypotézy:

- $1H_0$: Mezi úvahami studentů středních škol s rozvedenými rodiči a studentů s nerozvedenými rodiči o jejich vlastní budoucnosti po stránce rodinného stavu nejsou rozdíly.
- $1H_A$: Studenti středních škol s rozvedenými rodiči uvádějí častěji, že neví nebo rovnou nechtějí v budoucnu vstoupit do manželství, než studenti s nerozvedenými rodiči.

- $2H_0$: Mezi studenty I. a IV. ročníků středních škol není žádný rozdíl ve vnímání opakovaných rozvodů.
 $2H_A$: Studenti I. ročníků středních škol ve větší míře považují za normální, když se člověk několikrát za život ožení a následně rozvede, než studenti IV. ročníků středních škol.
- $3H_0$: Mezi studenty středních škol s rozvedenými rodiči a studenty s nerozvedenými rodiči není žádný rozdíl ve vnímání opakovaných rozvodů.
 $3H_A$: Studenti středních škol s rozvedenými rodiči ve větší míře považují za normální, když se člověk několikrát za život ožení a následně rozvede, než studenti s nerozvedenými rodiči.

4.5 Výzkumný vzorek a způsob výběru

Základní soubor: studenti I. a IV. ročníků středních škol města Hodonína.

Výzkumný soubor: z důvodu reprezentativnosti dat jsem si zvolila respondenty I. a IV. ročníků (vždy po jedné třídě z každého ročníku na každé škole) ze tří středních škol ve městě Hodoníně: OA Hodonín, Gymnázium Hodonín, Střední škola průmyslová a umělecká Hodonín.

Na každé této škole byla náhodně vybrána jedna třída I. ročníku a jedna třída IV. ročníku.

4.6 Metoda výzkumu

Jako výzkumnou strategii jsem si vybrala dotazníkové šetření a jako metodu sběru dat dotazník, jenž se skládá z 22 otázek.

Dotazník můžeme charakterizovat jako způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Jde zároveň o nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů. Dotazník je určen pro hromadné získávání údajů, tedy od velkého počtu odpovídajících. Z tohoto důvodu jej považujeme i za ekonomický výzkumný nástroj, protože jím získáváme velké množství informací za krátkou dobu. (Gavora, 2000)

„Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek.“
(Chrásková, 2007, s. 163)

Dotazník by měl mít promyšlenou strukturu. Při jeho přípravě je potřeba základní otázku nebo problém nejdříve rozdělit do několika okruhů, a každý z nich potom plnit položkami. Dotazník se obvykle skládá ze tří částí: ze vstupní části (vysvětlení cílů dotazníku a jména

zadávacího), vlastních otázek a poděkování respondentovi za vyplnění dotazníku. (Gavora, 2000)

Položky v dotazníku musí plnit určitá pravidla. Musí být jasné a srozumitelné všem respondentům, budeme tedy brát ohled na jejich věk a vzdělání, musí být jednoznačně zformulované, měly by zjišťovat jen nezbytné údaje, které k výzkumu potřebujeme, dotazník by neměl být příliš dlouhý, aby nám respondenti nedopovídali, aniž by si přečetli otázku a položky by neměly respondenty předem vybízet k dané odpovědi.

Pro úspěch každého dotazníkového šetření je také nezbytná ochota respondentů spolupracovat.

Vlastnostmi dobrého dotazníku jsou validita (dotazník skutečně zjišťuje, co má, co je výzkumníkovým záměrem), reliabilita (schopnost dotazníku zachytit spolehlivě a přesně zkoumané jevy) a praktičnost. (Chráška, 2007)

Svůj dotazník jsem si rozdělila na okruh týkající se rozvodů a na část spojenou s masovými médii.

Nejdříve ovšem byli studenti středních škol, na začátku dotazníku, seznámeni se záměrem, proč je oslovuji, a také ujištění, že se jedná o anonymní dotazník, jenž bude sloužit ke zpracování mé bakalářské práce.

4.7 Realizace výzkumu

Nejdříve jsem provedla na čtyřech vybraných studentech z Gymnázia Hodonín předvýzkum, abych zjistila, zda jsou všechny položky v dotazníku jasné a srozumitelné.

Jeden student mě upozornil, že v otázce č. 22 jsem měla ve výběru z možných odpovědí možnosti a), b), b), což jsem posléze upravila na a), b) a c). Další poukázal na to, zda by v otázce č. 11 „Domníváte se, že je normální, když se člověk několikrát za život ožení a rozvede?“ nebylo vhodnější doplnit kromě slova „ožení“ i výraz „vdá“. Nikdo jiný s tímto však problém neměl, a když jsem se jiného studenta zeptala na tuto konkrétní otázku, zda je podle něj v nepořádku, bylo mi řečeno, že je v pořádku; nechala jsem ji tedy v původním znění.

Jiné námítky či připomínky k pilotním dotazníkům nebyly.

Vlastní výzkum, tedy sběr dat, jsem realizovala od listopadu do prosince roku 2011.

Dotazníky jsem roznesla na střední školy v Hodoníně, a abych si zajistila jejich vysokou návratnost, požádala a domluvila jsem se s řediteli nebo zástupci daných škol, aby mé dotazníky dali učitelům, kteří vyučují v daných třídách a ročnících, kde je tito učitelé poté rozdali studentům, poskytl jim čas na vyplnění a následně je zase osobně vysbírali a já si je později v těchto školách vyzvedla.

Celkově jsem roznesla 198 dotazníků s předpokladem, že by v každé třídě mohlo být kolem třiceti studentů, ale pro případ, že by jich v některé třídě bylo více, přidala jsem na každou třídu ještě tři dotazníky navíc, takže na jednu třídu připadlo 33 dotazníků.

Navrátily se mi všechny. Vyplněných jich však bylo 169, z nichž nebylo nutné žádný vyřazovat.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT

V této kapitole se věnuji způsobu zpracování dat a vyhodnocení dotazníkového šetření. Pro přehlednost jsem údaje z dotazníku uspořádala do tabulek a také graficky vyjádřila. Dále zde také zodpovídám výzkumné otázky a uvádím shrnutí a doporučení pro praxi.

5.1 Způsob zpracování dat

Nejdříve jsem provedla **třídění prvního stupně**, kdy jsem použila čárkovací metodu, abych zjistila, jak respondenti odpovídali na dané otázky. Z těchto získaných údajů jsem sestavila tabulky četností, které jsem i graficky znázornila. Tyto tabulky jsem doplnila i o tzv. relativní četnosti, které lze vyjádřit v procentech.

Relativní četnost nám říká, jak velká část z celkového počtu hodnot připadá na danou hodnotu nebo kategorii. (Chráska, 2007)

Tam, kde to bylo vhodné a praktické, jsem vypočítala medián.

„Medián je prostřední hodnota z řady hodnot seřazených podle velikosti. Lze ho počítat u dat, která mají charakter alespoň dat ordinálních.“ (Chráska, 2007, s. 48 - 49)

Potom jsem provedla **třídění druhého stupně**, kdy jsem ověřovala statistické závislosti mezi jevy. K tomu jsem použila test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku, na jehož základě jsem rozhodla, zda existuje souvislost (závislost) mezi dvěma jevy, které byly zachyceny nominálním měřením.

Při nominálním měření používáme čísel jenom jako označení („nálepek“) pro určité charakteristiky (např. pohlaví). U ordinálního (pořadového) měření objektům přiřazujeme čísla tak, že vyjadřují pořadí podle určitého kritéria. (Chráska, 2007)

Výsledky, které jsem získala dotazníkovým šetřením, jsem zapsala do kontingenční tabulky.

„Čísla v kontingenční tabulce (bez závorek) vyjadřují četnosti studentů, kteří odpověděli určitým způsobem na otázky. Čísla vpravo od tabulky a pod ní jsou tzv. marginální (okrajové) četnosti, tj. součty četností v řádcích a sloupcích tabulky.“ (Chráska, 2007, s. 77)

U testu nezávislosti chí-kvadrát jsem nejdříve začala formulováním nulové a alternativní hypotézy (nulová hypotéza předpokládá, že mezi sledovanými jevy není žádný vztah, alternativní naopak předpokládá, že mezi jevy vztah existuje).

Vypočítala jsem očekávané četnosti pro každé pole v kontingenční tabulce (násobením příslušné marginální četnosti v tabulce a tento součin jsem potom dělila celkovou četností).

Očekávanými četnostmi (jsou uvedeny v závorkách v kontingenční tabulce) rozumíme takové četnosti, které by odpovídaly platnosti nulové hypotézy. (Chráska, 2007)

Pro každé pole kontingenční tabulky jsem vypočítala konkrétní hodnotu.

Testové kritérium jsem počítala jako součet hodnot pro všechna pole v kontingenční tabulce.

Tato vypočítaná hodnota nám ukazuje velikost rozdílu mezi skutečností a vyslovenou nulovou hypotézou. (Chráska, 2007)

Dále jsem určila počet stupňů volnosti a pro vypočítaný počet stupňů volnosti se zvolenou hladinou významnosti 0,05 jsem našla ve statistické tabulce v učebnici od Chrásky kritickou hodnotu testového kritéria.

A na základě těchto výpočtů jsem zjistila, zda mohu nulovou hypotézu odmítnout či nikoli.

5.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Uvádím zde výsledky dotazníkového šetření, podle toho, jak respondenti uvedli své odpovědi. Nejprve napíši číslo a znění otázky a poté vytvořím tabulku s výsledky odpovědí, kterou vyjádřím též pomocí grafu.

Počet respondentů byl 169. V závislosti na odpovědích se okruh odpovídacích snížil u otázek č. 5 a 6 na počet 43; u otázek č. 16 a 17 se snížil na počet 118; a u otázky č. 21 se snížil na počet 141.

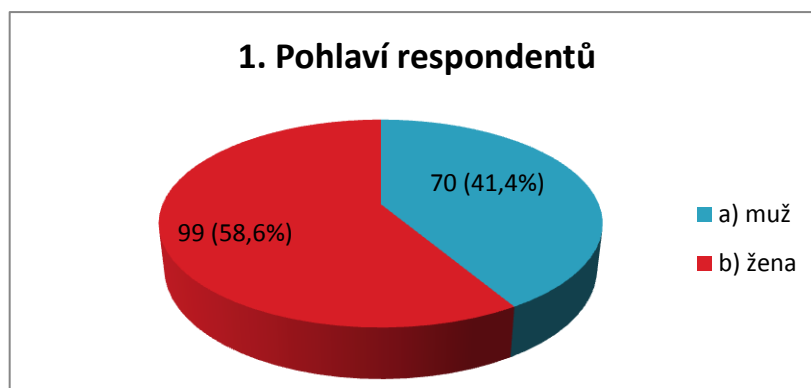
Otázka č. 1 se týkala pohlaví dotazovaných studentů.

Tabulka č. 1: Pohlaví respondentů

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) muž	70	41,4
b) žena	99	58,6
Celkem	169	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Počet respondentů byl u první otázky 169. Jak můžeme vidět z grafického znázornění, 99 z nich bylo žen (studentek), což činí 58,6% a 70 mužů (studentů), tedy 41,4%.

Pro upřesnění údajů, z celkového počtu 169 respondentů bylo 99 žen, z toho 41 v prvním ročníku a 58 ve čtvrtém ročníku; mužů bylo celkem 70, z toho 40 v prvním ročníku a 30 ve čtvrtém ročníku.

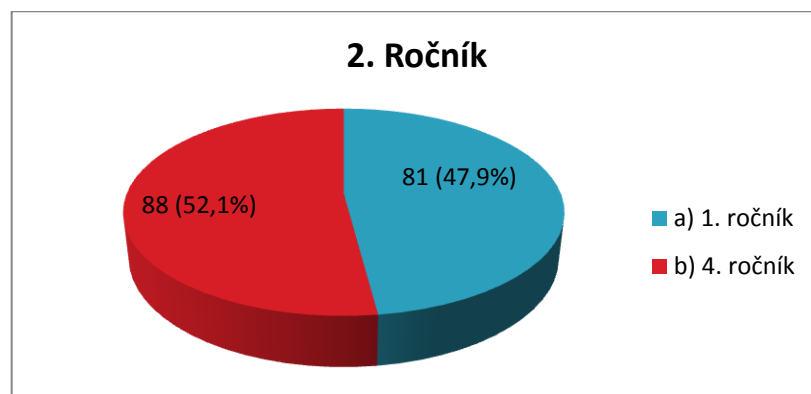
Otázka č. 2 se vztahovala k ročníku, který respondenti navštěvují.

Tabulka č. 2: Ročník

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) 1. ročník	81	47,9
b) 4. ročník	88	52,1
Celkem	169	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 2: Ročník

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Z počtu 169 dotazovaných studentů jich 81, což činí 47,9%, navštěvuje 1. ročník a 88, tedy 52,1%, navštěvuje 4. ročník.

V **otázce č. 3** jsem se studentů dotázala, zda se již někdy setkali s dotazníkem zkoumajícím podobné téma.

Tabulka č. 3: Setkal/a jste se již někdy s dotazníkem zkoumajícím podobné téma?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) ano	41	24,3
b) ne	128	75,7
Celkem	169	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 3: Setkal/a jste se již někdy s dotazníkem zkoumajícím podobné téma?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

U otázky č. 3 uvedlo 41 respondentů (24,3%), že se již někdy setkali s dotazníkem, který zkoumal podobné téma, a 128 respondentů (75,7%) se s podobným dotazníkem ještě neseťkali.

Tato otázka neměla žádný hlubší význam, položila jsem ji jen z důvodu určitého „odlehčení“, než jsem studentům začala klást osobní otázky.

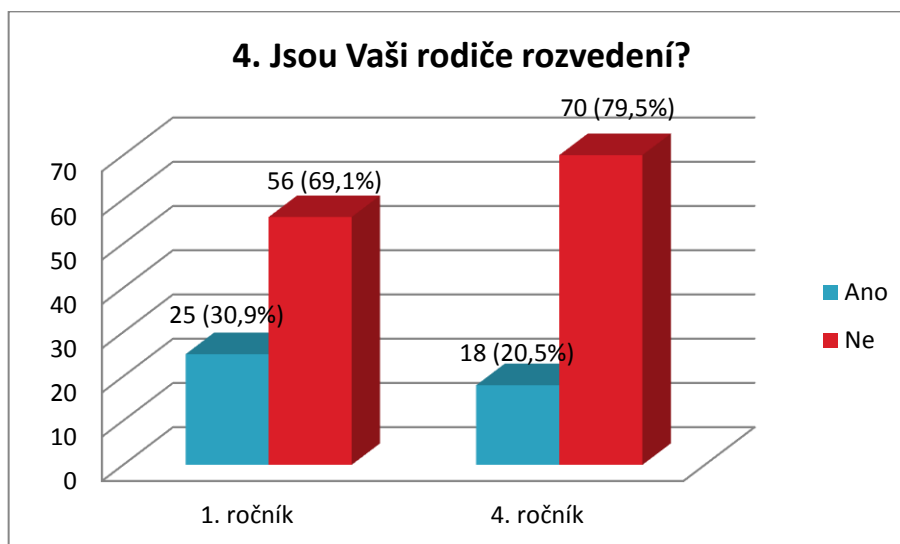
V **otázce č. 4** jsem studentům položila otázku, zda jsou jejich rodiče rozvedení.

Tabulka č. 4: Jsou Vaši rodiče rozvedení?

	1. ročník	1. ročník	4. ročník	4. ročník
Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) ano	25	30,9	18	20,5
b) ne	56	69,1	70	79,5
Celkem	81	100	88	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 4: Jsou Vaši rodiče rozvedení?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

U otázky č. 4 vidíme, že v prvním ročníku má 25 studentů (tedy 30,9%) rozvedené rodiče a 56 studentů (69,1%) nerozvedené rodiče a ve čtvrtém ročníku žije 18 studentů (tedy 20,5%) v neúplné rodině a 70 studentů (79,5%) v úplné rodině.

Když si spočítáme studenty s rozvedenými a nerozvedenými rodiči, zjistíme, že celkově 43 (tedy asi jedna čtvrtina) studentů ze 169 má rozvedené rodiče a 126 studentů žije v úplné rodině.

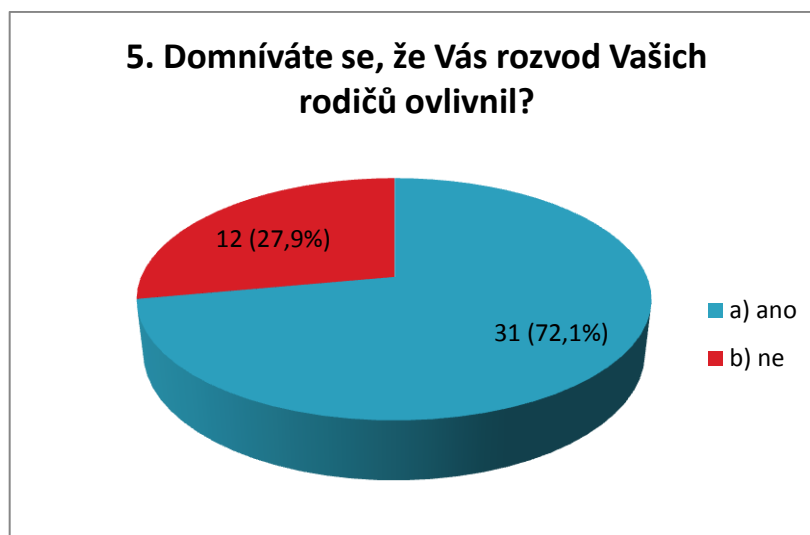
Otázka č. 5 se týká pouze studentů s rozvedenými rodiči. Ptala jsem se jich, zda se domnívají, jestli je rozvod jejich rodičů nějakým způsobem ovlivnil.

Tabulka č. 5: Domníváte se, že Vás rozvod Vašich rodičů ovlivnil?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) ano	31	72,1
b) ne	12	27,9
Celkem	43	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 5: Domníváte se, že Vás rozvod Vašich rodičů ovlivnil?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Na základě předchozí odpovědi odpovídalo na 5. otázku 43 studentů, jejichž rodiče jsou rozvedení.

Jak můžeme vidět, 31 (tedy 72,1% z 43) studentů se domnívá, že je rozvod jejich rodičů nějakým způsobem ovlivnil. Zbývajících 12 studentů (27,9%) takový pocit nemají.

Pro zpřesnění informací byl počet studentů, kteří odpověděli, že je rozvod rodičů ovlivnil, 18 z prvního ročníku a 13 ze čtvrtého ročníku, a těch, kteří se domnívají, že je rozvod rodičů neovlivnil, bylo 7 z prvního ročníku a 5 ze čtvrtého ročníku.

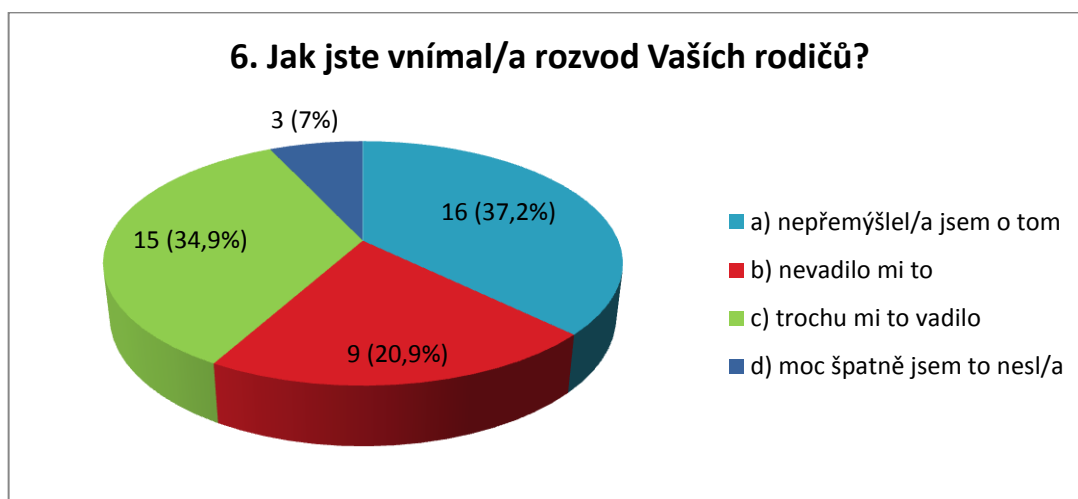
V **otázce č. 6** jsem se studentů s rozvedenými rodiči tázala, jak vnímali jejich rozvod.

Tabulka č. 6: Jak jste vnímal/a rozvod Vašich rodičů?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) nepřemýšlel/a jsem o tom	16	37,2
b) nevadilo mi to	9	20,9
c) trochu mi to vadilo	15	34,9
d) moc špatně jsem to nesl/a	3	7
Celkem	43	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 6: Jak jste vnímal/a rozvod Vašich rodičů?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

V otázce č. 6 také odpovídalo 43 studentů s rozvedenými rodiči.

16 (37,2%) respondentů uvedlo, že nepřemýšlelo o tom, jak vnímali rozvod jejich rodičů, 9 (20,9%) označilo, že jim rozvod rodičů nevadil, patnácti studentům (tedy 34,9%) vadil trochu a 3 (7%) studenti ho nesli těžce.

V **otázce č. 7** jsem zjišťovala, zda respondenti považují rozvody v současné době za obvyklý jev.

Tabulka č. 7: Myslíte si, že jsou rozvody v dnešní době zcela běžným jevem?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) ano	153	90,5
b) ne	16	9,5
Celkem	169	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 7: Myslíte si, že jsou rozvody v dnešní době zcela běžným jevem?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Z tohoto grafického znázornění vyplývá, že 153 (90,5%) studentů si myslí, že jsou rozvody v dnešní době zcela běžným jevem a 16 (9,5%) studentů nepovažuje rozvody v nynější době jako běžný jev.

Z odpovídajících na možnost A bylo 75 studentů z prvního ročníku a 78 ze čtvrtého ročníku, a na možnost B bylo 6 studentů z prvního a 10 ze čtvrtého ročníku.

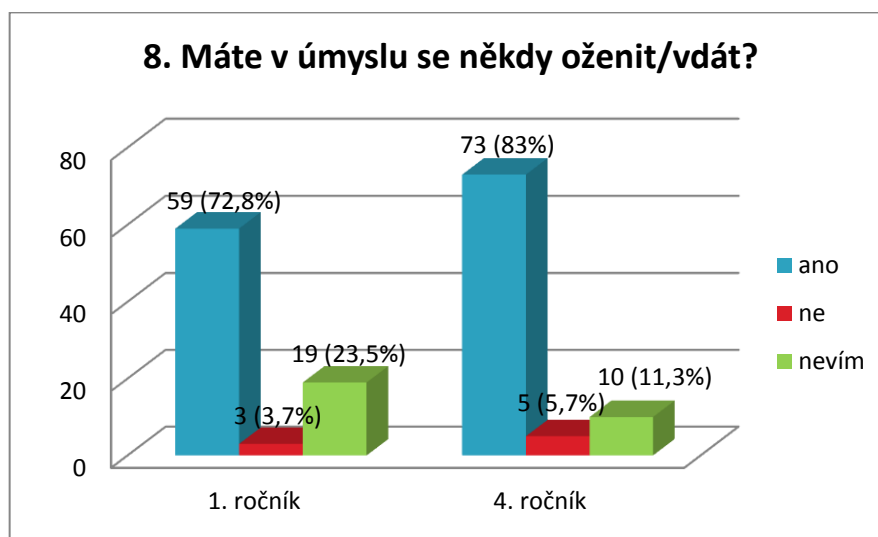
V **otázce č. 8** jsem se studentů ptala, zda mají někdy v úmyslu se oženit či vdát.

Tabulka č. 8: Máte v úmyslu se někdy oženit/vdát?

	1. ročník	1. ročník	4. ročník	4. ročník
Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) ano	59	72,8	73	83
b) ne	3	3,7	5	5,7
c) nevím	19	23,5	10	11,3
Celkem	81	100	88	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 8: Máte v úmyslu se někdy oženit/vdát?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

U této otázky vidíme, že 59 (72,8%) studentů z prvního ročníku má v úmyslu se někdy v budoucnu oženit či vdát, 3 (3,7%) to v plánu nemají a 19 (23,5%) studentů ještě neví. U studentů čtvrtých ročníků se zamýšlí 73 (83%) studentů oženit (nebo vdát), 5 (5,7%) to nezamýšlí a 10 (11,3%) studentů neví.

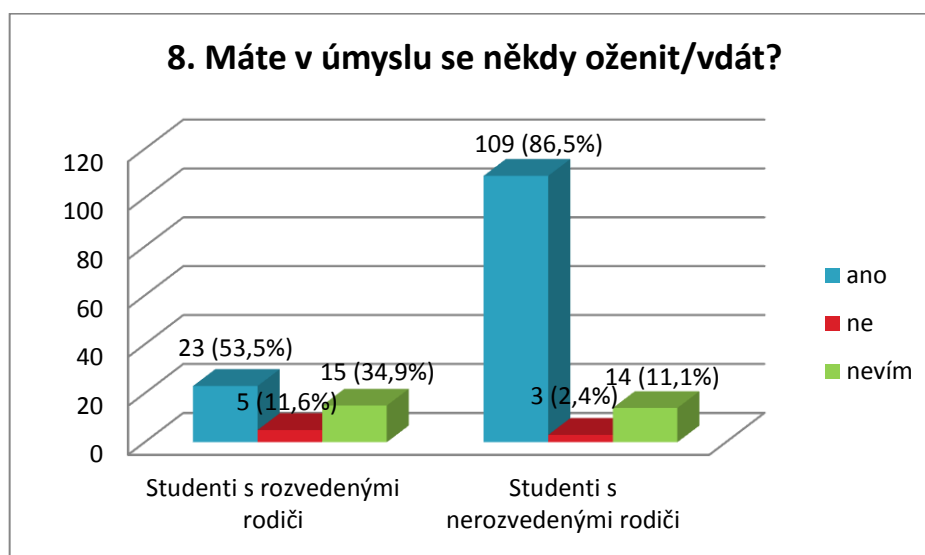
K této otázce jsem si stanovila **hypotézu 1H**, proto zde uvedu ještě tabulku a graf týkající se studentů s rozvedenými a nerozvedenými rodiči a následně k příslušné hypotéze spočítám, je-li možno odmítnout nulovou hypotézu 1H.

Tabulka č. 9: Máte v úmyslu se někdy oženit/vdát?

	Studenti s rozvedenými rodiči	Studenti s rozvedenými rodiči	Studenti s nerozvedenými rodiči	Studenti s nerozvedenými rodiči
Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) ano	23	53,5	109	86,5
b) ne	5	11,6	3	2,4
c) nevím	15	34,9	14	11,1
Celkem	43	100	126	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 9: Máte v úmyslu se někdy oženit/vdát?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

V této tabulce a grafu vidíme, že 23 (53,5%) studentů s rozvedenými rodiči má někdy v úmyslu se oženit (vdát), 5 (11,6%) to v úmyslu nemá a 15 (34,9%) ještě neví. U studentů s nerozvedenými rodiči se 109 (86,5%) zamýšlí se vdát nebo oženit, 3 (2,4%) si to neplánují a 14 (11,1%) studentů neví.

Nyní si vytvoříme kontingenční tabulku a vypočítáme kritickou hodnotu testového kritéria. Odpovědi „ne“ a „nevím“ jsem spojila do jedné kategorie.

Tabulka č. 10: Kontingenční tabulka k hypotéze 1H

	ano	ne, nevím	Σ
studenti s rozvedenými rodiči	23 (33,59)	20 (9,41)	43
studenti s nerozvedenými rodiči	109 (98,41)	17 (27,59)	126
Σ	132	37	169

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Testové kritérium $\chi^2 = 3,339 + 11,918 + 1,14 + 4,065 = \mathbf{20,462}$

„Vypočítaná hodnota χ^2 je ukazatelem velikosti rozdílu mezi skutečností a vyslovenou nulovou hypotézou. Pro posouzení vypočítané hodnoty χ^2 je dále třeba určit počet stupňů volnosti tabulky.“ (Chráška, 2007, s. 78)

Stupeň volnosti: $(2-1) * (2-1) = 1$

Zvolená hladina významnosti: 0,05

„Pro vypočítaný počet stupňů volnosti a pro zvolenou hladinu významnosti 0,05 nalezneme ve statistických tabulkách kritickou hodnotu testového kritéria.“ (Chráška, 2007, s. 78)

Kritická hodnota testového kritéria $\chi^2_{0,05}(1) = \mathbf{3,841}$

Nyní srovnáme vypočítanou hodnotu testového kritéria s hodnotou kritickou.

Jelikož je č. 20,462 větší než č. 3,841, **můžeme nulovou hypotézu 1H odmítnout**. Mezi odpověďmi na uvedenou otázku byla prokázána statisticky významná souvislost. Studenti středních škol s rozvedenými rodiči tedy častěji uvedli, že nemají v úmyslu nebo ještě neví, zda v budoucnu vstoupí do manželství, než studenti s nerozvedenými rodiči.

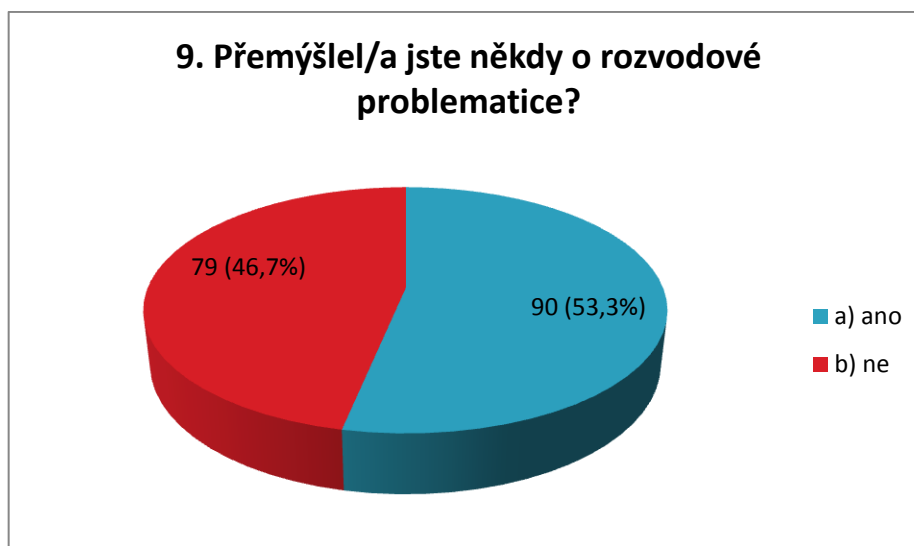
V **otázce č. 9** jsem zjišťovala, zda studenti středních škol někdy přemýšleli o rozvodové problematice.

Tabulka č. 11: Přemýšlel/a jste někdy o rozvodové problematice?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) ano	90	53,3
b) ne	79	46,7
Celkem	169	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 10: Přemýšlel/a jste někdy o rozvodové problematice?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Na devátou otázku 90 (53,3%) studentů uvedlo, že již někdy přemýšlelo o rozvodové problematice a 79 (tedy 46,7%) studentů odpovědělo, že nad rozvodovou problematikou nepřemýšlelo.

Z devadesáti studentů, kteří přemýšleli o rozvodové problematice, bylo 41 z prvního ročníku a 49 ze čtvrtého ročníku a těch, kteří o této problematice nepřemýšleli, bylo 40 z prvního a 39 ze čtvrtého ročníku.

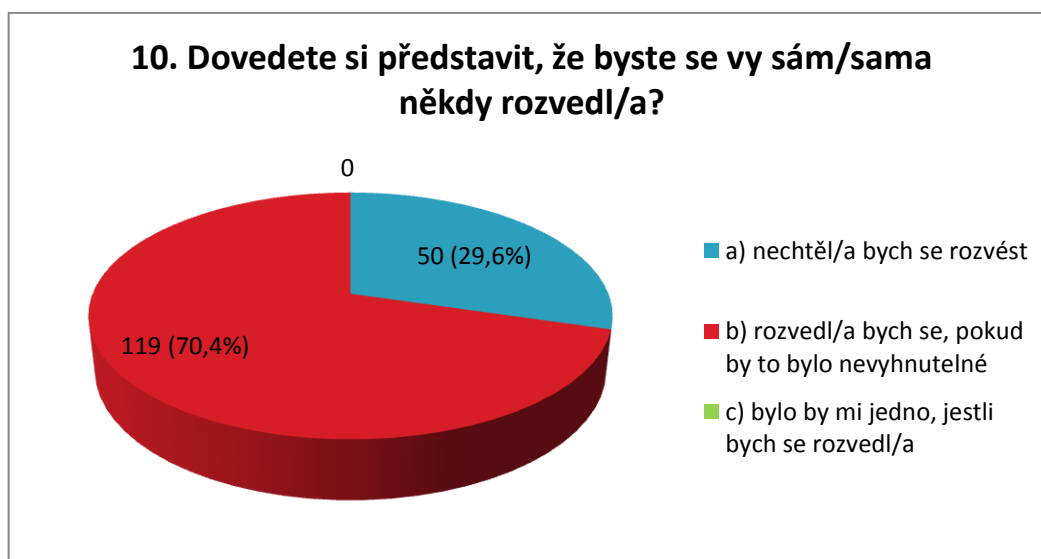
V **otázce č. 10** jsem se studentů tázala, zda si dovedou představit, že by se oni sami někdy rozvedli.

Tabulka č. 12: Dovedete si představit, že byste se vy sám/sama někdy rozvedl/a?

Odpo věď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) nechtěl/a bych se rozvést	50	29,6
b) rozvedl/a bych se, pokud by to bylo nevyhnutelné	119	70,4
c) bylo by mi jedno, jestli bych se rozvedl/a	0	0
Celkem	169	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 11: Dovedete si představit, že byste se vy sám/sama někdy rozvedl/a?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

U otázky č. 10 vidíme, že 50 (26,6%) respondentů by se nechtělo rozvést a 119 (70,4%) respondentů by se rozvedlo, pokud by to bylo nezbytné. Nikomu by nebylo lhostejné, zda by se rozvedli či ne.

Ze studentů, kteří by se nechtěli rozvést, bylo 25 z prvního ročníku a 25 ze čtvrtého ročníku, a studentů, kteří by se v nutném případě rozvedli, bylo 56 z prvního a 63 ze čtvrtého ročníku.

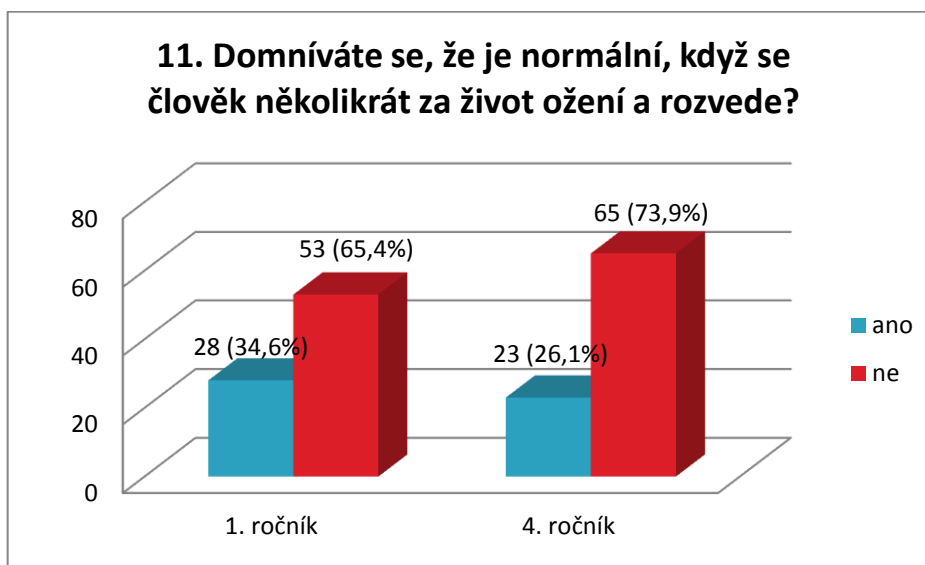
U **otázky č. 11** jsem zkoumala, zda se studenti domnívají, jestli je normální, když se člověk několikrát za život ožení a rozvede.

Tabulka č. 13: Domníváte se, že je normální, když se člověk několikrát za život ožení a rozvede?

	1. ročník	1. ročník	4. ročník	4. ročník
Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) ano	28	34,6	23	26,1
b) ne	53	65,4	65	73,9
Celkem	81	100	88	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 12: Domníváte se, že je normální, když se člověk několikrát za život ožení a rozvede?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

V této otázce odpovědělo 28 (tedy 34,6%) dotázaných z prvního ročníku, že pokládá za normální, když se člověk několikrát za život ožení a rozvede, a 53 (56,4%) to za normální nepovažuje. Ze čtvrtého ročníku si myslí, že je to normální 23 (26,1%) studentů a 65 (73,9%) si to nemyslí.

K této otázce (č. 11) jsem si stanovila **hypotézu 2H**, proto nyní spočítám, zda je možné nulovou hypotézu 2H odmítnout.

Vytvoříme si kontingenční tabulku a vypočítáme kritickou hodnotu testového kritéria.

Tabulka č. 14: Kontingenční tabulka k hypotéze 2H

	ano	ne	Σ
1. ročníky	28 (24,44)	53 (56,56)	81
4. ročníky	23 (26,56)	65 (61,44)	88
Σ	51	118	169

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Testové kritérium $\chi^2 = 0,519 + 0,224 + 0,477 + 0,206 = \mathbf{1,426}$

Stupeň volnosti: $(2-1) * (2-1) = 1$

Zvolená hladina významnosti: 0,05

Kritická hodnota testového kritéria $\chi^2_{0,05}(1) = \mathbf{3,841}$

Nyní srovnáme vypočítanou hodnotu testového kritéria s hodnotou kritickou.

Jelikož je č. 1,426 menší než č. 3,841, **nemůžeme nulovou hypotézu 2H odmítnout**. Mezi odpověďmi na uvedenou otázku nebyla prokázána statisticky významná souvislost, můžeme tedy říci, že mezi studenty I. a IV. ročníků středních škol není žádný rozdíl ve vnímání opakovaných rozvodů.

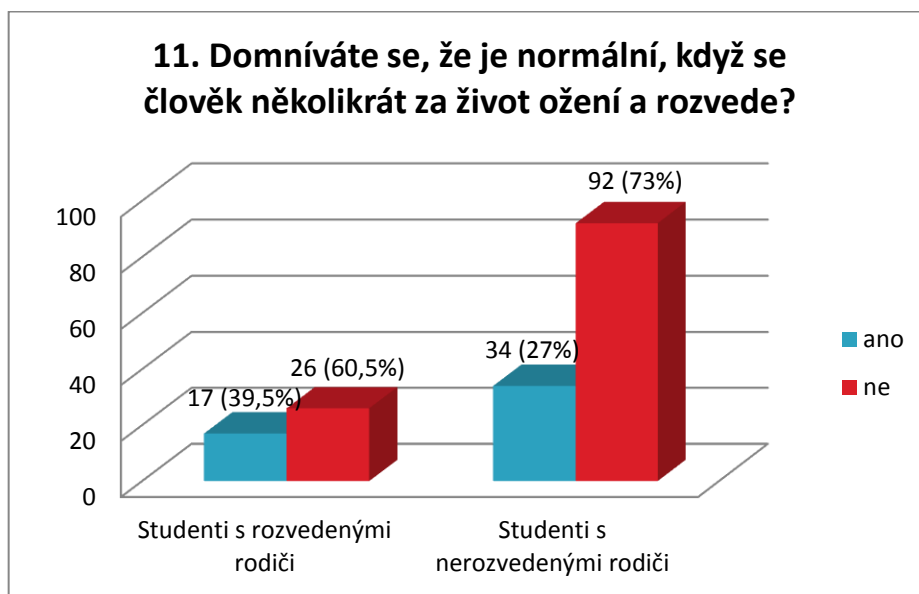
K otázce č. 11 jsem stanovila i **hypotézu 3H**. Uvedu zde tedy ještě tabulku a graf týkající se studentů s rozvedenými a nerozvedenými rodiči a následně k této hypotéze vytvořím kontingenční tabulku a spočítám, je-li možno odmítnout nulovou hypotézu 3H.

Tabulka č. 15: Domníváte se, že je normální, když se člověk několikrát za život ožení a rozvede?

	Studenti s rozvedenými rodiči	Studenti s rozvedenými rodiči	Studenti s nerozvedenými rodiči	Studenti s nerozvedenými rodiči
Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) ano	17	39,5	34	27
b) ne	26	60,5	92	73
Celkem	43	100	126	100

Zdroj (k tabulce č. 15): Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 13: Domníváte se, že je normální, když se člověk několikrát za život ožení a rozvede?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Zde vidíme, že 17 (39,5%) studentů s rozvedenými rodiči se domnívá, že je normální se několikrát za život oženit a rozvést a 26 (60,5%) si to nemyslí; a u studentů s nerozvedenými rodiči to 34 (tedy 27%) považuje za normální a 92 (73%) to za normální nepovažuje.

Tabulka č. 16: Kontingenční tabulka k hypotéze 3H

	ano	ne	Σ
studenti s rozvedenými rodiči	17 (12,98)	34 (38,02)	51
studenti s nerozvedenými rodiči	26 (30,02)	92 (87,98)	118
Σ	43	126	169

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Testové kritérium $\chi^2 = 1,245 + 0,425 + 0,538 + 0,184 = \mathbf{2,392}$

Stupeň volnosti: $(2-1) * (2-1) = 1$

Zvolená hladina významnosti: 0,05

Kritická hodnota testového kritéria $\chi^2_{0,05}(1) = \mathbf{3,841}$

Nyní srovnáme vypočítanou hodnotu testového kritéria s hodnotou kritickou.

Jelikož je χ^2 2,392 menší než χ^2_{krit} 3,841, **nemůžeme nulovou hypotézu H_0 odmítnout**. Mezi odpověďmi na uvedenou otázku nebyla prokázána statisticky významná souvislost, tedy mezi studenty středních škol s rozvedenými a nerozvedenými rodiči není žádný rozdíl ve vnímání opakovaných rozvodů.

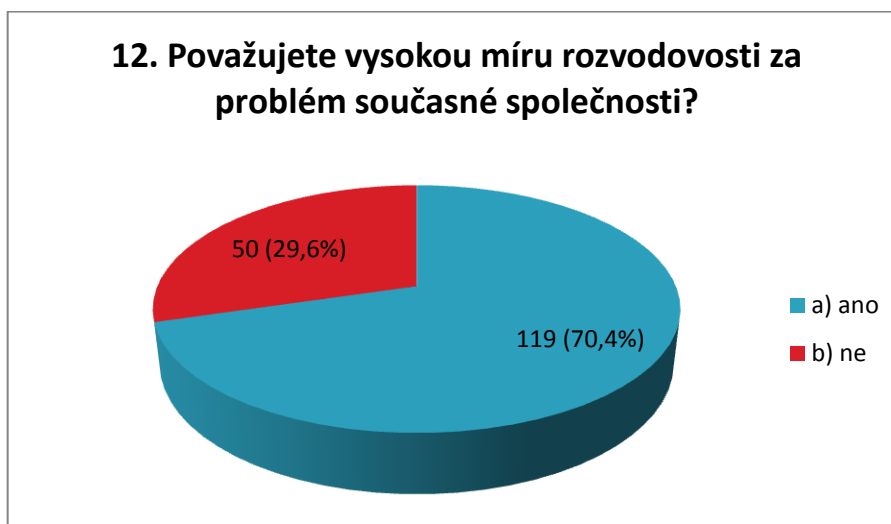
V **otázce č. 12** jsem se studentů ptala, zda považují vysokou míru rozvodovosti za problém současné společnosti.

Tabulka č. 17: Považujete vysokou míru rozvodovosti za problém současné společnosti?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) ano	119	70,4
b) ne	50	29,6
Celkem	169	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 14: Považujete vysokou míru rozvodovosti za problém současné společnosti?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Na tuto otázku 119 (70,4%) studentů odpovědělo, že považují vysokou míru rozvodovosti v současné společnosti za problém a 50 (29,6%) studentů to za problém nepovažuje.

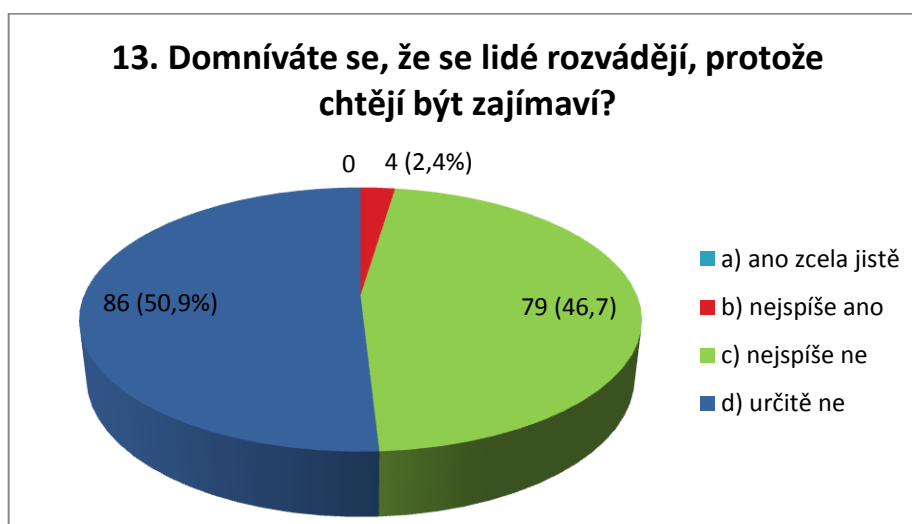
V **otázce č. 13** jsem studentům položila otázku, zda se domnívají, že se lidé rozvádějí, protože chtějí být zajímaví.

Tabulka č. 18: Domníváte se, že se lidé rozvádějí, protože chtějí být zajímaví?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) ano zcela jistě	0	0
b) nejspíše ano	4	2,4
c) nejspíše ne	79	46,7
d) určitě ne	86	50,9
Celkem	169	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 15: Domníváte se, že se lidé rozvádějí, protože chtějí být zajímaví?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

U otázky č. 13 vidíme, že se žádný student zcela nedomnívá, že by se lidé rozváděli, protože by chtěli být zajímaví, ale 4 (2,4%) tuto možnost připouští. 79 (tedy 46,7%) dotázaných uvedlo, že se lidé nejspíše nerozvádějí, aby byli zajímaví a 86 (50,9%) si to určitě nemyslí.

Pro upřesnění informací byl počet studentů, kteří zvolili možnost B po dvou studentech z každého ročníku, dále těch, kteří odpověděli za C, bylo 40 z prvního a 39 ze čtvrtého ročníku, a těch, kteří uvedli možnost D, bylo 39 z prvního a 47 ze čtvrtého ročníku.

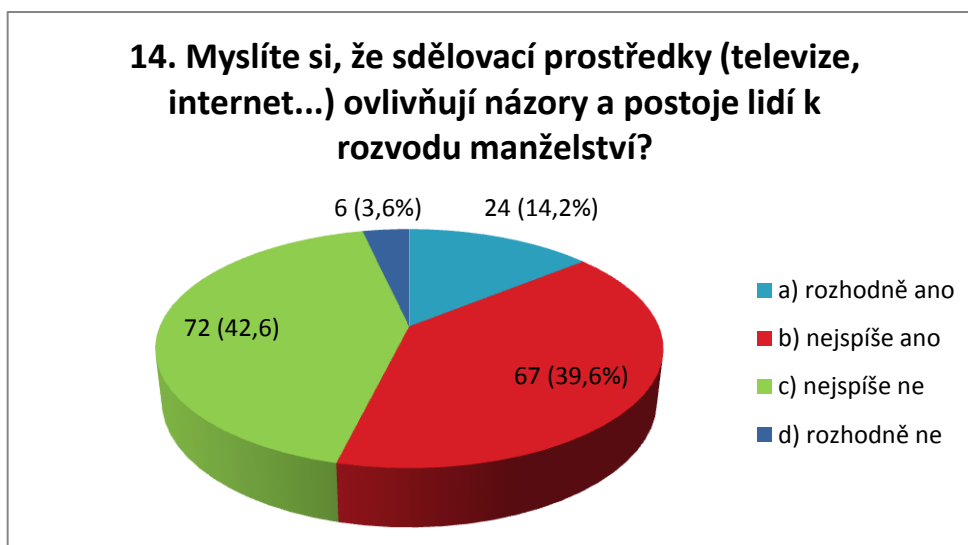
V **otázce č. 14** jsem se respondentů dotázala, zda si myslí, že sdělovací prostředky (televize, internet...) ovlivňují názory a postoje lidí k rozvodu manželství.

Tabulka č. 19: Myslíte si, že sdělovací prostředky (televize, internet...) ovlivňují názory a postoje lidí k rozvodu manželství?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) rozhodně ano	24	14,2
b) nejspíše ano	67	39,6
c) nejspíše ne	72	42,6
d) rozhodně ne	6	3,6
Celkem	169	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 16: Myslíte si, že sdělovací prostředky (televize, internet...) ovlivňují názory a postoje lidí k rozvodu manželství?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Jak můžeme vidět, 24 (14,2%) studentů odpovědělo, že si rozhodně myslí, že sdělovací prostředky ovlivňují názory a postoje lidí k rozvodu manželství, 67 (tedy 39,6%) tuto skutečnost připouští, 72 (42,6%) studentů označilo možnost „nejspíše ne“ a 6 (3,6%) si rozhodně nemyslí, že by sdělovací prostředky mohly ovlivňovat názory a postoje lidí k rozvodu manželství.

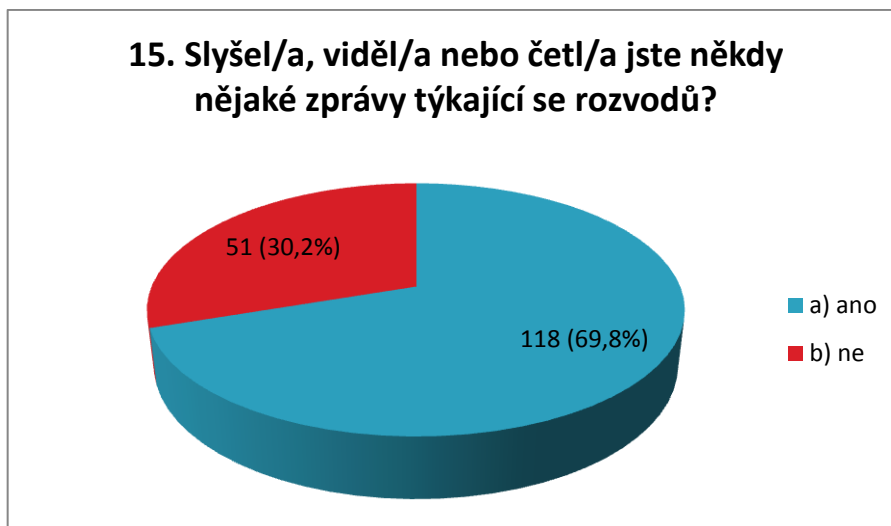
V **otázce č. 15** jsem chtěla zjistit, zda studenti někdy slyšeli, viděli nebo četli nějaké zprávy, které se týkaly rozvodů.

Tabulka č. 20: Slyšel/a, viděl/a nebo četl/a jste někdy nějaké zprávy týkající se rozvodů?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) ano	118	69,8
b) ne	51	30,2
Celkem	169	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 17: Slyšel/a, viděl/a nebo četl/a jste někdy nějaké zprávy týkající se rozvodů?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Na tuto otázku odpovědělo 118 (tedy 69,8%) studentů, že již někdy zaznamenali nějaké zprávy, které se týkaly rozvodů a 51 (tedy 30,2%) studentů žádné zprávy týkající se rozvodů nezaregistrovali.

Následující dvě otázky se týkají pouze studentů, kteří odpověděli na tuto otázku (č. 15), že se již někdy setkali se zprávami s rozvodovou tematikou.

V **otázce č. 16** jsem se studentů, kteří se již někdy setkali se zprávami, jež se týkaly rozvodů, tázala, ve kterém sdělovacím prostředku to bylo nejčastěji.

K výpočtu této otázky jsem použila medián, s jehož pomocí jsem zjistila, že studenti tyto zprávy ve stejné míře registrují v televizi, na internetu a v novinách a časopisech, a méně často v rádiu.

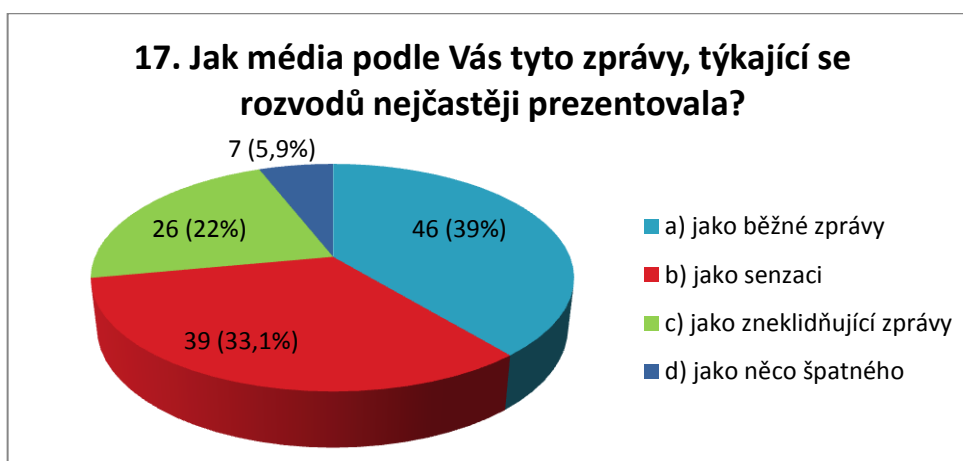
V **otázce č. 17** jsem zjišťovala, jak masová média tyto zprávy, které se týkaly rozvodů, nejčastěji, podle studentů středních škol, prezentovala.

Tabulka č. 21: Jak média podle Vás tyto zprávy nejčastěji prezentovala?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) jako běžné zprávy	46	39
b) jako senzaci	39	33,1
c) jako zneklidňující zprávy	26	22
d) jako něco špatného	7	5,9
Celkem	118	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 18: Jak média podle Vás tyto zprávy nejčastěji prezentovala?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Z výsledku výpočtu této otázky je patrné, že 46 (39%) studentů hodnotilo zprávy týkající se rozvodů jako běžné zprávy, 39 (33,1%) jako senzaci, 26 (22%) studentů je hodnotilo jako zneklidňující zprávy a 7 (5,9%) studentů jako něco špatného.

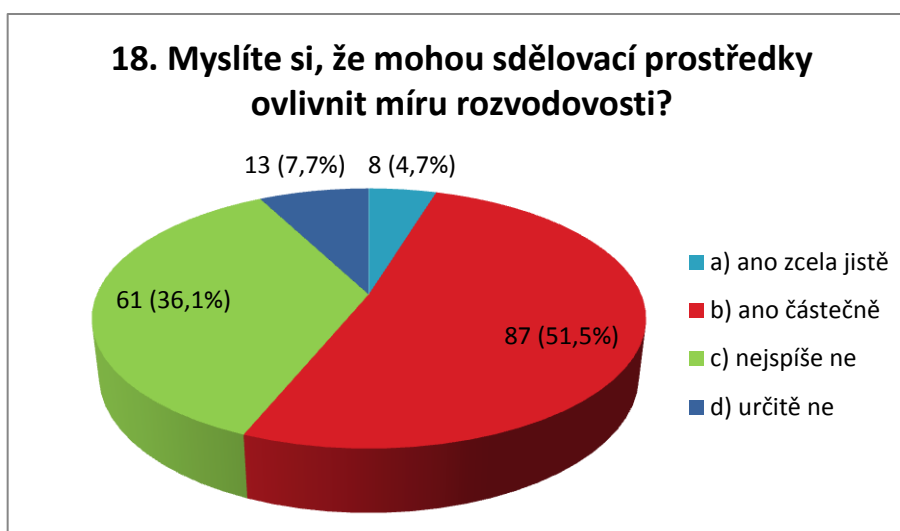
V **otázce č. 18** jsem se respondentů ptala, jestli si myslí, že mohou sdělovací prostředky ovlivnit míru rozvodovosti.

Tabulka č. 22: Myslíte si, že mohou sdělovací prostředky ovlivnit míru rozvodovosti?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) ano zcela jistě	8	4,7
b) ano částečně	87	51,5
c) nejspíše ne	61	36,1
d) určitě ne	13	7,7
Celkem	169	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 19: Myslíte si, že mohou sdělovací prostředky ovlivnit míru rozvodovosti?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Jak můžeme vidět, 8 (4,7%) studentů si je zcela jistých, že sdělovací prostředky mohou ovlivnit míru rozvodovosti, 87 (51,5%) respondentů si to myslí částečně, 61 (36,1%) jsou toho názoru, že sdělovací prostředky nejspíše neovlivňují míru rozvodovosti a 13 (tedy 7,7%) studentů si myslí, že sdělovací prostředky určitě nemají vliv na míru rozvodovosti.

Pro zpřesnění informací bylo odpovídajících na možnost A 2 studenti z prvního a 6 ze čtvrtého ročníku, na možnost B bylo 41 studentů z prvního a 46 ze čtvrtého ročníku, na možnost C 33 studentů z prvního a 28 ze čtvrtého ročníku a na možnost D 5 studentů z prvního a 8 ze čtvrtého ročníku.

V **otázce č. 19** jsem zkoumala, který sdělovací prostředek, podle studentů středních škol, nejvíce ovlivňuje každodenní život lidí.

K výpočtu této otázky jsem opět použila medián a zjistila, že každodenní život lidí (podle studentů) z masových médií nejvíce ovlivňuje internet, na druhém místě televize, na třetím místě noviny a časopisy a nejméně rádio, které skončilo na místě čtvrtém.

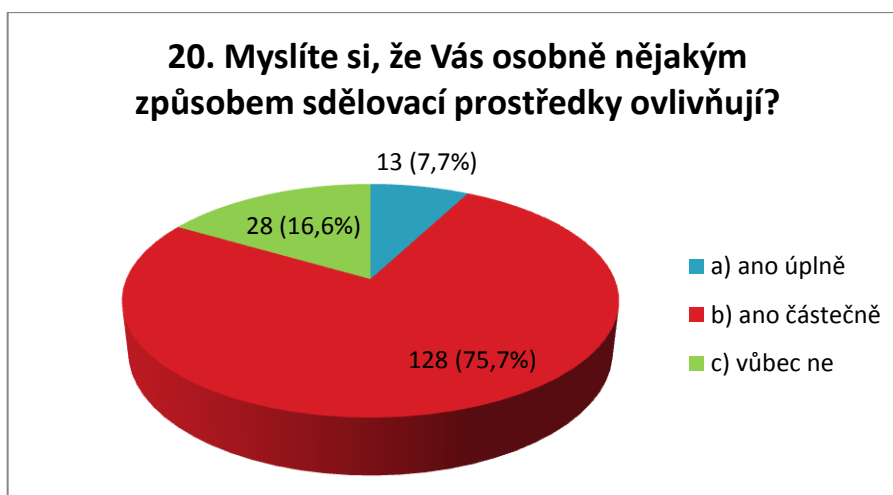
U **otázky č. 20** jsem zjišťovala, zda si studenti myslí, že je osobně nějakým způsobem sdělovací prostředky ovlivňují.

Tabulka č. 23: Myslíte si, že Vás osobně nějakým způsobem sdělovací prostředky ovlivňují?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) ano úplně	13	7,7
b) ano částečně	128	75,7
c) vůbec ne	28	16,6
Celkem	169	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 20: Myslíte si, že Vás osobně nějakým způsobem sdělovací prostředky ovlivňují?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

13 (7,7%) studentů odpovídajících na tuto otázku si myslí, že je sdělovací prostředky ovlivňují úplně, 128 (75,7%) studentů ovlivňují částečně a 28 (16,6%) neovlivňují vůbec.

V **otázce č. 21** jsem se studentů ptala, který sdělovací prostředek je osobně nejvíce ovlivňuje.

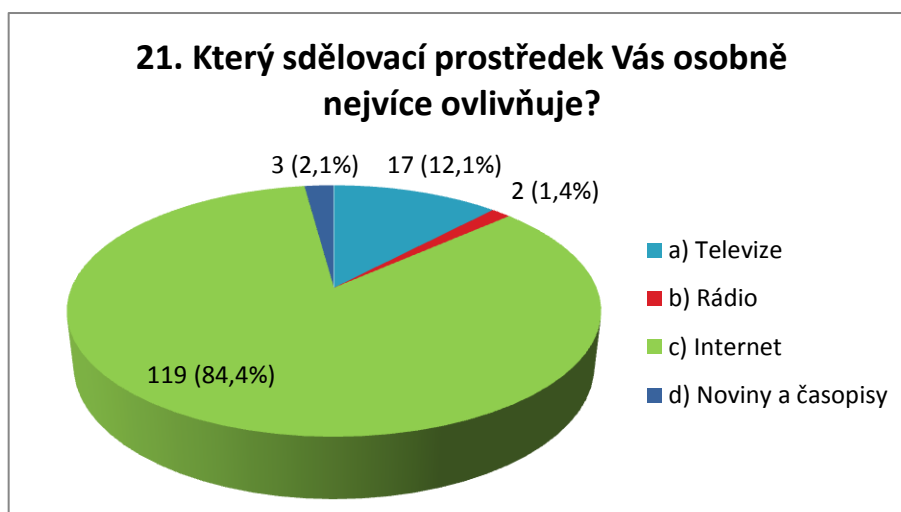
Tato otázka se týkala jen studentů, kteří odpověděli na předchozí otázku (č. 20), že si myslí, že je sdělovací prostředky nějakým způsobem ovlivňují.

Tabulka č. 24: Který sdělovací prostředek Vás osobně nejvíce ovlivňuje?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) Televize	17	12,1
b) Rádio	2	1,4
c) Internet	119	84,4
d) Noviny a časopisy	3	2,1
Celkem	141	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 21: Který sdělovací prostředek Vás osobně nejvíce ovlivňuje?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Z výsledku výpočtu této otázky vyplývá, že 17 (12,1%) studentů nejvíce ovlivňuje televize, pouze 2 (1,4%) studenty televize, 119 (84,4%) potom nejvíce ovlivňuje internet a 3 (2,1%) studenti jsou nejvíce ovlivněni novinami a časopisy.

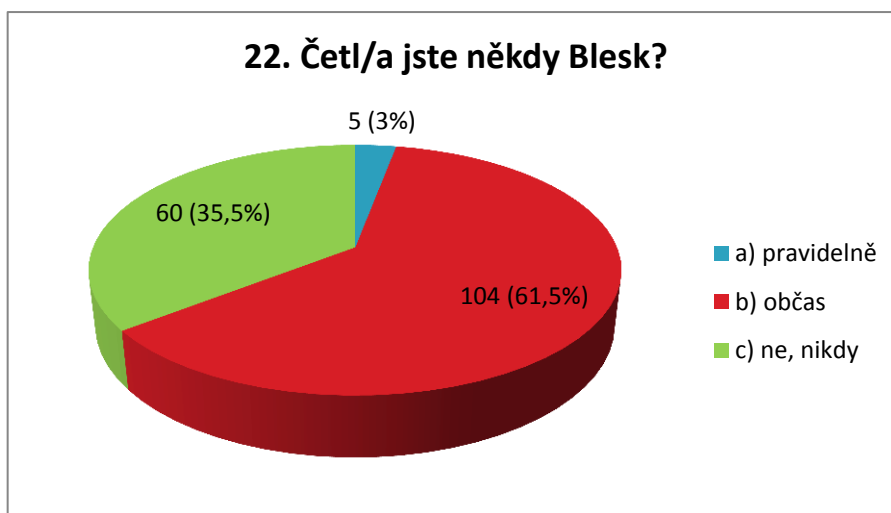
V **otázce č. 20** jsem u studentů středních škol zjišťovala, zda někdy četli Blesk.

Tabulka č. 25: Četl/a jste někdy Blesk?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
a) pravidelně	5	3
b) občas	104	61,5
c) ne, nikdy	60	35,5
Celkem	169	100

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Graf č. 22: Četl/a jste někdy Blesk?

Zdroj: Vlastní výzkum realizovaný v listopadu a prosinci r. 2011

Jak můžeme vidět, 5 (tedy 3%) studentů čte bulvární deník Blesk pravidelně, 104 (61,5%) studentů jej čte občas a 60 (35,5%) ho nikdy nečetlo.

Ve své **4. výzkumné otázce** jsem se ptala, zda mohou média, podle studentů I. a IV. ročníků středních škol, ovlivňovat názory a postoje lidí k rozvodu manželství.

Zjistila jsem (dle otázky č. 14), že více než polovina studentů (91, tedy 53,8%) si myslí, že média mohou tyto názory a postoje lidí ovlivňovat.

(Odpovědi A a B; a C a D u otázky č. 14 jsem sloučila do jedné kategorie.)

Velice často můžeme, ať už v novinách, televizi nebo na internetu, narážet na zprávy o tom, že se někdo, většinou nějaká celebrita, rozvedla nebo se bude rozvádět. Mnohokrát jsem si všimla, že jsou tyto zprávy prezentovány „senzacechtivě“ a nikdo se již moc nezamýšlí nad tím, že rozvod změní život nejen rozvedeným manželům, ale i jejich dětem. Myslím si, že je to především proto, aby měly tyto bulvární deníky a podobně laděné internetové stránky z takovýchto sdělení zisk, a že již nezáleží na tom, jaký to bude mít dopad na samotné aktéry zpráv i na veřejnost.

Osobně se tedy domnívám, že by masová média mohla mít určitý vliv na lidi i dnešní mládež, na její názory a postoje, co se rozvodovosti týče. Proto jsem se také ve svém výzkumu na masová média a jejich vliv na rozvodovost zaměřila.

„*Blesk čte 1,5 milionu lidí denně*“ (Zajíc, 2011), a i z vlastní zkušenosti vím, že to obvykle v rodinách chodívá tak, že se tento plátek zakoupí a postupně projde pod rukama všech členů domácnosti.

Abych své tvrzení zdůvodnila, zvolila jsem si právě bulvární deník Blesk, v němž jsem v měsíčním rozmezí – od 11. října do 10. listopadu roku 2010 – sledovala výskyt rozvodových článků. V rámci těchto 31 čísel se na stránkách Blesku objevilo 17 zpráv, z toho čtyři na titulní straně, o rozvodech nebo o někom rozvedeném, přičemž jsem se již nezaměřovala na páry, které se rozcházejí či se rozešly. V některých číslech se objevily i dva články, jindy žádný, jež by se rozvodů týkaly, přesto se ale v konečném výsledku tyto informace objevily v polovině onoho měsíčního rozpětí. Uvedené zprávy vyznívaly většinou jako běžné zprávy, objevila se i taková, jež vyzněla jako něco negativního, avšak mnohá z těchto sdělení působila dojmem, že se jedná o senzaci. Asi nejhorší z mého pohledu bylo, když se v Blesku odpočítávaly dny do rozvodu a následně se počítaly i dny po rozvodu jednoho páru; jakoby autorům článku bylo zcela lhostejné, že se může jednat o lidská trápení; některé články k rozvodům dokonce až vybízely – např. v čísle 240 z 15. října 2010, kde jeden z nadpisů na titulní straně zněl: „No, nerozvedli byste se?!“

I z tohoto důvodu si myslím, že mohou média v dnešní době – svým soustavným působením a neustálým předkládáním zpráv o rozvádějících se celebritách – u lidí i mládeže samotné podporovat názor, že jsou rozvody v podstatě „normální“, a že není nic špatného na tom, když někdo opakovaně vstoupí do manželství a posléze se rozvede.

5.3 Shrnutí výsledků výzkumu a doporučení pro praxi

Pro svůj výzkum jsem využila kvantitativně orientovaný výzkum. Respondenti jednotlivých tříd byli vybráni náhodně, mohu tedy, v rámci mého výzkumu, výsledky zobecnit na studenty I. a IV. ročníků středních škol města Hodonína.

Mým hlavním cílem bylo zjistit, jaké názory a postoje zaujímají studenti středních škol k rozvodu manželství. Na základě dotazníkového šetření jsem dospěla k závěru, že mezi odpověďmi na otázku, zda mají v úmyslu se někdy oženit/vdát, jež se vztahovala k hypotéze 1H, byla prokázána statisticky významná souvislost – studenti středních škol s rozvedenými rodiči tedy častěji uvedli, že nemají v úmyslu nebo ještě neví, zda v budoucnu vstoupí do manželství, než studenti s nerozvedenými rodiči. Další hypotézy 2H a 3H se nepotvrdily, jelikož se neprokázala statisticky významná souvislost, což znamená, že mezi studenty I. a IV. ročníků středních škol není žádný rozdíl ve vnímání opakovaných rozvodů, a že mezi studenty středních škol s rozvedenými a nerozvedenými rodiči taktéž není žádný rozdíl ve vnímání opakovaných rozvodů.

Dílčím cílem bylo zkoumat, zda mohou média, podle studentů středních škol, mít vliv na formování názorů a postojů lidí k rozvodu manželství. Z výsledků dotazníku jsem zjistila, že více než polovina studentů (91, tedy 53,8%) si myslí, že média mohou tyto názory a postoje lidí ovlivňovat.

Výsledky výzkumu by mohly posloužit jako **zpětná vazba učitelům středních škol** města Hodonína, jež mi poskytly prostor pro vyplnění dotazníků, kde by se, například v předmětu Základy společenských věd, mohli se studenty více věnovat tématům rodiny a rozvodů – už jen z toho důvodu, protože ze 169 respondentů žije téměř jedna čtvrtina studentů v rozvedených rodinách, dále také pro to, že více než polovina studentů (53,3%) o rozvodové problematice již někdy přemýšlela, a 51 studentů ze 169 se domnívá, že je normální, když se člověk několikrát za život ožení a následně rozvede. Na základě těchto odpovědí si myslím, že je potřeba tato témata více rozebírat, aby se studenti naučili, že problémy lze často řešit i jiným způsobem, nežli tím zdánlivě nejjednodušším.

I na základě toho, že si více než polovina studentů myslí, že média mohou ovlivňovat názory a postoje lidí k rozvodu manželství, dále, že mohou mít vliv na míru rozvodovosti, a také proto, že většina studentů se, ať zcela či částečně, sami osobně cítí být sdělovacími prostředky ovlivňováni, měli by učitelé věnovat pozornost též tomuto tématu a se studenty se na prevenci hrozby ovlivňování médií zaměřit a především o této problematice hovořit.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala názory a postoji studentů středních škol k rozvodu manželství.

Touto prací jsem chtěla poukázat na to, že lidé dnes často volí rozvod jako tu nejjednodušší možnost, jak neshody nebo problémy řešit, aniž by se pokusili nalézt i jiné východisko, než je právě rozvod, poněvadž s sebou přináší i spoustu negativních důsledků, pro manžele samotné, ale především pro jejich děti.

Práce byla rozčleněna do dvou celků. V teoretické části jsem se v první kapitole věnovala rodině jako instituci, kdy jsem rodinu charakterizovala, popsala její vývoj a funkce. Ve druhé kapitole jsem se zaměřila na manželství, rodičovské role (matky a otce), a na rozvody, jejich příčiny a důsledky pro dítě. Třetí kapitola byla věnována období adolescence a utváření názorů a postojů v této vývojové etapě, dále masovým médiím v souvislosti s manipulací a jejich vlivem na člověka.

V praktické části své práce, kterou jsem realizovala pomocí dotazníkového šetření, jsem se zabývala tím, zda studenti středních škol o rozvodové problematice někdy přemýšleli, co si o ní myslí, a také, jestli se jich osobně rozvod rodičů týkal, a popřípadě zda je ovlivnil. Dále jsem se zaměřila na masová média, jakožto na prostředek, který, podle mne – svým soustavným působením a neustálým předkládáním zpráv o rozvodech nebo o někom rozvedeném – zapříčiňuje ovlivňování a utváření názorů a postojů lidí, tedy i názorů a postojů studentů, k rozvodu manželství. U daných studentů jsem se pokusila zjistit, jestli právě média mohou mít, podle nich, vliv na rozvodovou problematiku.

Mým hlavním cílem tedy bylo zjistit, jaké názory a postoje zauímají studenti středních škol k rozvodu manželství. Dílčím cílem bylo zkoumat, zda mohou média, podle studentů středních škol, mít vliv na formování názorů a postojů lidí k rozvodu manželství.

Na základě dotazníkového šetření jsem zjistila, že studenti středních škol s rozvedenými rodiči častěji nemají v úmyslu nebo ještě neví, zda v budoucnu vstoupí do manželství, než studenti s nerozvedenými rodiči, a že více než polovina studentů (91, tedy 53,8%) si myslí, že média mohou názory a postoje lidí k rozvodu manželství ovlivňovat.

Výsledky výzkumu by mohly posloužit jako zpětná vazba učitelům středních škol města Hodonína, jež mi poskytly prostor pro vyplnění dotazníků.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] AUGER, Marie-Thérèse a Christiane BOUCHARLAT. *Učitel a problémový žák: strategie pro řešení problémů s kázní a učením*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-907-0.
- [2] BENESCH, Hellmuth. *Encyklopedický atlas psychologie*. Praha: Lidové noviny, 2001. ISBN 80-7106-317-7.
- [3] ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-060-0.
- [4] FILIPEC, Josef. *Slovník spisové češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. 2. oprav. a dopl. vyd., Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0493-9.
- [5] FÜRST, Maria. *Psychologie: včetně vývojové psychologie a teorie výchovy*. Olomouc: Votobia, 1997. ISBN 80-7198-199-0.
- [6] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.
- [7] GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
- [8] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. 2. vyd., Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-569-1.
- [9] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd., Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.
- [10] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [11] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [12] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ et al. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- [13] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2. akt. vyd., Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- [14] MCMOMBS, Maxwell. *Agenda setting: nastolování agendy: masová média a veřejné mínění*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-591-2.

- [15] MEYROWITZ, Joshua. *Všude a nikde: vliv elektronických médií na sociální chování*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0905-3.
- [16] MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. ISBN 978-80-86429-87-8.
- [17] PLECITÝ, Vladimír. *Zákon o rodině: komentář, judikatura, prováděcí předpisy, související předpisy: stav k 1. 10. 2007*. Praha: Eurounion, 2007. ISBN 978-80-7317-063-9.
- [18] ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6.
- [19] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.
- [20] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

Internetové zdroje

- [21] ČESKÁ TELEVIZE. *Ta naše povaha česká – Ráj rozvodů* [online]. © 2009-10-21 [cit. 2012-03-24]. Dostupné z:
<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1100627928-ta-nase-povaha-ceska/409235100011022-raj-rozvodu/>

Ostatní zdroje

- [22] ZAJÍC, Jiří. *Mediální lži a manipulace* [přednáška]. Zlín: Technologická fakulta U1. 2011-11-22.
- [23] ZEMAN, Josef. *Má rodina v dnešním světě vůbec šanci?* [přednáška]. Zlín: Technologická fakulta U1. 2012-02-28.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

OA	Obchodní akademie
CNS	centrální nervová soustava
č.	číslo
mj.	mimo jiné
např.	například
r.	rok
s.	strana
stol.	století
Σ	suma (řecký znak sigma)
χ^2	testové kritérium
tj.	to je/jest
tzv.	takzvaný
USA	United States of America

SEZNAM TABULEK

- Tabulka č. 1: Pohlaví respondentů (s. 43)
- Tabulka č. 2: Ročník (s. 44)
- Tabulka č. 3: Setkal/a jste se již někdy s dotazníkem zkoumajícím podobné téma? (s. 45)
- Tabulka č. 4: Jsou Vaši rodiče rozvedení? (s. 46)
- Tabulka č. 5: Domníváte se, že Vás rozvod Vašich rodičů ovlivnil? (s. 47)
- Tabulka č. 6: Jak jste vnímal/a rozvod Vašich rodičů? (s. 48)
- Tabulka č. 7: Myslíte si, že jsou rozvody v dnešní době zcela běžným jevem? (s. 49)
- Tabulka č. 8: Máte v úmyslu se někdy oženit/vdát? (s. 50)
- Tabulka č. 9: Máte v úmyslu se někdy oženit/vdát? (s. 51)
- Tabulka č. 10: Kontingenční tabulka k hypotéze 1H (s. 52)
- Tabulka č. 11: Přemýšlel/a jste někdy o rozvodové problematice? (s. 53)
- Tabulka č. 12: Dovedete si představit, že byste se vy sám/sama někdy rozvedl/a? (s. 54)
- Tabulka č. 13: Domníváte se, že je normální, když se člověk několikrát za život ožení a rozvede? (s. 55)
- Tabulka č. 14: Kontingenční tabulka k hypotéze 2H (s. 56)
- Tabulka č. 15: Domníváte se, že je normální, když se člověk několikrát za život ožení a rozvede? (s. 56)
- Tabulka č. 16: Kontingenční tabulka k hypotéze 3H (s. 57)
- Tabulka č. 17: Považujete vysokou míru rozvodovosti za problém současné společnosti? (s. 58)
- Tabulka č. 18: Domníváte se, že se lidé rozvádějí, protože chtějí být zajímaví? (s. 59)
- Tabulka č. 19: Myslíte si, že sdělovací prostředky (televize, internet...) ovlivňují názory a postoje lidí k rozvodu manželství? (s. 60)
- Tabulka č. 20: Slyšel/a, viděl/a nebo četl/a jste někdy nějaké zprávy týkající se rozvodů? (s. 61)
- Tabulka č. 21: Jak média podle Vás tyto zprávy nejčastěji prezentovaly? (s. 62)
- Tabulka č. 22: Myslíte si, že mohou sdělovací prostředky ovlivnit míru rozvodovosti? (s. 63)
- Tabulka č. 23: Myslíte si, že Vás osobně nějakým způsobem sdělovací prostředky ovlivňují? (s. 64)
- Tabulka č. 24: Který sdělovací prostředek Vás osobně nejvíce ovlivňuje? (s. 65)
- Tabulka č. 25: Četl/a jste někdy Blesk? (s. 66)

SEZNAM GRAFŮ

- Graf č. 1: Pohlaví respondentů (s. 44)
- Graf č. 2: Ročník (s. 44)
- Graf č. 3: Setkal/a jste se již někdy s dotazníkem zkoumajícím podobné téma? (s. 45)
- Graf č. 4: Jsou Vaši rodiče rozvedení? (s. 46)
- Graf č. 5: Domníváte se, že Vás rozvod Vašich rodičů ovlivnil? (s. 47)
- Graf č. 6: Jak jste vnímal/a rozvod Vašich rodičů? (s. 48)
- Graf č. 7: Myslíte si, že jsou rozvody v dnešní době zcela běžným jevem? (s. 49)
- Graf č. 8: Máte v úmyslu se někdy oženit/vdát? (s. 50)
- Graf č. 9: Máte v úmyslu se někdy oženit/vdát? (s. 51)
- Graf č. 10: Přemýšlel/a jste někdy o rozvodové problematice? (s. 53)
- Graf č. 11: Dovedete si představit, že byste se vy sám/sama někdy rozvedl/a? (s. 54)
- Graf č. 12: Domníváte se, že je normální, když se člověk několikrát za život ožení a rozvede? (s. 55)
- Graf č. 13: Domníváte se, že je normální, když se člověk několikrát za život ožení a rozvede? (s. 57)
- Graf č. 14: Považujete vysokou míru rozvodovosti za problém současné společnosti? (s. 58)
- Graf č. 15: Domníváte se, že se lidé rozvádějí, protože chtějí být zajímaví? (s. 59)
- Graf č. 16: Myslíte si, že sdělovací prostředky (televize, internet...) ovlivňují názory a postoje lidí k rozvodu manželství? (s. 60)
- Graf č. 17: Slyšel/a, viděl/a nebo četl/a jste někdy nějaké zprávy týkající se rozvodů? (s. 61)
- Graf č. 18: Jak média podle Vás tyto zprávy nejčastěji prezentovaly? (s. 62)
- Graf č. 19: Myslíte si, že mohou sdělovací prostředky ovlivnit míru rozvodovosti? (s. 63)
- Graf č. 20: Myslíte si, že Vás osobně nějakým způsobem sdělovací prostředky ovlivňují? (s. 64)
- Graf č. 21: Který sdělovací prostředek Vás osobně nejvíce ovlivňuje? (s. 65)
- Graf č. 22: Četl/a jste někdy Blesk? (s. 66)

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Dotazník

Příloha PII: Tabulka - Rozvody podle počtu nezletilých dětí v ČR

PŘÍLOHA PI: DOTAZNÍK

DOTAZNÍK

Milí studenti,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku, jež bude sloužit ke zpracování mé bakalářské práce týkající se rozvodů a názorů na vliv médií na rozvodovost. Dotazník je zcela anonymní a všechny získané údaje poslouží jen a jen pro již zmíněný účel.

Předem Vám děkuji za vyplnění tohoto dotazníku – Lucie Poláčková, FHS UTB ve Zlíně, obor Sociální pedagogika.

1. Jste: a) muž b) žena
2. Který ročník SŠ navštěvujete? a) 1. ročník b) 4. ročník
3. Setkal/a jste se již někdy s dotazníkem zkoumající podobné téma?
a) ano b) ne
4. Jsou Vaši rodiče rozvedení?
a) ano b) ne (*pokud ne, pokračujte otázkou č. 7*)
5. Domníváte se, že Vás rozvod Vašich rodičů ovlivnil?
a) ano b) ne
6. Jak jste vnímal/a rozvod Vašich rodičů?
a) nepřemýšlel/a jsme o tom c) trochu mi to vadilo
b) nevadilo mi to d) moc špatně jsem to nesl/a
7. Myslíte si, že jsou rozvody v dnešní době zcela běžným jevem?
a) ano b) ne
8. Máte v úmyslu se někdy oženit/vdát?
a) ano
b) ne
c) nevím
9. Přemýšlel/a jste někdy o rozvodové problematice?
a) ano b) ne
10. Dovedete si představit, že byste se vy sám/sama někdy rozvedl/a?
a) nechtěl/a bych se rozvést
b) rozvedl/a bych se, pokud by to bylo nevyhnutelné
c) bylo by mi jedno, jestli bych se rozvedl/a
11. Domníváte se, že je normální, když se člověk několikrát za život ožení a rozvede?
a) ano b) ne
12. Považujete vysokou míru rozvodovosti za problém současné společnosti?
a) ano b) ne

13. Domníváte se, že se lidé rozvádějí, protože chtějí být zajímaví?
a) ano zcela jistě c) nejspíše ne
b) nejspíše ano d) určitě ne
14. Myslíte si, že sdělovací prostředky (televize, internet...) ovlivňují názory a postoje lidí k rozvodu manželství?
a) rozhodně ano c) nejspíše ne
b) nejspíše ano d) rozhodně ne
15. Slyšel/a, viděl/a nebo četl/a jste někdy nějaké zprávy týkající se rozvodů?
a) ano
b) ne (*pokud ne, pokračujte otázkou č. 18*)
16. Seřad'te podle pořadí, ve kterém sdělovacím prostředku to bylo nejčastěji: (*I = nejvíce často, 4 = nejméně často*)
V televizi... Na internetu...
V rádiu... V novinách a časopisech...
17. Jak média podle Vás tyto zprávy, týkající se rozvodů nejčastěji prezentovaly?
a) jako běžné zprávy c) jako zneklidňující zprávy
b) jako senzaci d) jako něco špatného
18. Myslíte si, že mohou sdělovací prostředky ovlivnit míru rozvodovosti?
a) ano zcela jistě c) nejspíše ne
b) ano částečně d) určitě ne
19. Seřad'te podle pořadí, který sdělovací prostředek, podle Vás, nejvíce ovlivňuje každodenní život lidí: (*I = nejvíce, 4 = nejméně*)
Televize... Internet...
Rádio... Noviny a časopisy...
20. Myslíte, že Vás osobně nějakým způsobem sdělovací prostředky ovlivňují?
a) ano úplně
b) ano částečně
c) vůbec ne (*pokud ne, pokračujte otázkou č. 22*)
21. Který sdělovací prostředek Vás osobně nejvíce ovlivňuje?
a) Televize c) Internet
b) Rádio d) Noviny a časopisy
22. Četl/a jste někdy Blesk?
a) pravidelně
b) občas
c) ne, nikdy

Děkuji za Váš čas a ochotu při vyplňování dotazníku.

**PŘÍLOHA PII: TABULKA - ROZVODY PODLE POČTU
NEZLETILÝCH DĚTÍ V ČR**

OBYVATELSTVO													POPULATION	
4-8. Rozvody podle počtu nezletilých dětí z manželství														
Divorces by the number of minors from the marriage														
Rok	Celkem	Počet nezletilých dětí z manželství						Minors from the marriage						
		absolutní hodnoty			Number			relativní hodnoty			Per cent			
Year	Total	0	1	2	3	4	5+	0	1	2	3	4	5+	
1975	26 154	8 903	10 443	5 608	943	170	87	34,0	39,9	21,4	3,6	0,6	0,3	
1976	25 544	8 499	10 231	5 643	932	178	61	33,3	40,1	22,1	3,6	0,7	0,2	
1977	25 442	8 334	9 819	6 104	970	160	55	32,8	38,6	24,0	3,8	0,6	0,2	
1978	27 071	8 482	10 378	6 848	1 138	172	53	31,3	38,3	25,3	4,2	0,6	0,2	
1979	26 191	8 076	9 774	7 005	1 069	178	89	30,8	37,3	26,7	4,1	0,7	0,3	
1980	27 218	7 910	10 333	7 480	1 243	193	59	29,1	38,0	27,5	4,6	0,7	0,2	
1981	27 608	8 018	10 282	7 670	1 378	191	69	29,0	37,2	27,8	5,0	0,7	0,2	
1982	27 821	7 785	10 216	8 173	1 408	184	55	28,0	36,7	29,4	5,1	0,7	0,2	
1983	29 319	7 982	10 639	8 884	1 543	221	50	27,2	36,3	30,3	5,3	0,8	0,2	
1984	30 514	8 442	11 081	9 155	1 580	202	54	27,7	36,3	30,0	5,2	0,7	0,2	
1985	30 489	8 428	11 160	9 072	1 567	201	61	27,6	36,6	29,8	5,1	0,7	0,2	
1986	29 560	8 184	11 036	8 583	1 527	175	55	27,7	37,3	29,0	5,2	0,6	0,2	
1987	31 036	8 414	11 812	9 054	1 532	169	55	27,1	38,1	29,2	4,9	0,5	0,2	
1988	30 652	8 507	11 793	8 732	1 399	177	44	27,8	38,5	28,5	4,6	0,6	0,1	
1989	31 376	8 754	12 319	8 766	1 344	143	50	27,9	39,3	27,9	4,3	0,5	0,2	
1990	32 055	8 920	12 709	8 956	1 276	153	41	27,8	39,6	27,9	4,0	0,5	0,1	
1991	29 366	8 313	11 638	8 076	1 176	134	29	28,3	39,6	27,5	4,0	0,5	0,1	
1992	28 572	8 086	11 365	7 873	1 094	120	34	28,3	39,8	27,6	3,8	0,4	0,1	
1993	30 227	8 467	12 415	8 119	1 073	120	33	28,0	41,1	26,9	3,5	0,4	0,1	
1994	30 939	8 650	12 902	8 124	1 091	146	26	28,0	41,7	26,2	3,5	0,5	0,1	
1995	31 135	9 027	12 880	8 003	1 046	144	35	29,0	41,4	25,7	3,3	0,5	0,1	
1996	33 113	9 675	13 690	8 504	1 056	154	34	29,2	41,3	25,7	3,2	0,5	0,1	
1997	32 465	9 862	13 274	8 144	1 006	144	35	30,4	40,9	25,1	3,1	0,4	0,1	
1998	32 363	10 727	12 607	7 802	994	183	50	33,1	39,0	24,1	3,1	0,6	0,2	
1999	23 657	9 480	8 199	5 248	632	80	18	40,1	34,6	22,2	2,7	0,3	0,1	
2000	29 704	10 637	11 084	7 015	813	127	28	35,8	37,3	23,6	2,8	0,4	0,1	
2001	31 586	11 037	11 940	7 586	868	121	34	34,9	37,8	24,0	2,8	0,4	0,1	
2002	31 758	11 346	11 756	7 667	833	122	34	35,7	37,0	24,2	2,6	0,4	0,1	
2003	32 824	12 119	11 748	7 929	853	132	43	36,9	35,8	24,2	2,6	0,4	0,1	
2004	33 060	12 255	11 802	7 993	855	126	29	37,1	35,7	24,2	2,6	0,4	0,1	
2005	31 288	12 078	10 872	7 376	808	115	39	38,6	34,7	23,6	2,6	0,4	0,1	
2006	31 415	12 412	11 004	7 085	774	98	42	39,5	35,0	22,6	2,5	0,3	0,1	
2007	31 129	12 721	10 345	7 189	726	114	34	40,9	33,2	23,1	2,3	0,4	0,1	
2008	31 300	13 104	10 358	6 989	729	95	25	41,9	33,1	22,3	2,3	0,3	0,1	
2009	29 133	12 282	9 533	6 538	665	91	24	42,2	32,7	22,4	2,3	0,3	0,1	
2010	30 783	13 143	9 853	6 903	745	112	27	42,7	32,0	22,4	2,4	0,4	0,1	

Zdroj: <http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/kapitola/0001-11-2010-0400> [cit. 2012-03-21]